

Ο ΔΙΕΘΝΗΣ ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΙΑΠΩΝΙΑΣ

από το 1868 μέχρι το αβέβαιο μέλλον

Ομηρος Τροφίδης

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Επιβλέπων: Θεοδόσιος Καρβουναράκης, Αναπληρωτής Καθηγητής

Μέλος εξεταστικής επιτροπής: Σπυρίδων Λίτσας, Επίκουρος
Καθηγητής

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Θεσσαλονίκη

Μάιος 2013

Copyright © 2013, Ομηρος Τροφίδης

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved. 版權所有。

Η έγκριση της μεταπτυχιακής εργασίας από το Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Τμήματος (Ν.5343/32 αρ.202 παρ.2).

Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτή την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δε συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου.

Ομηρος Τροφίδης,

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Μετά την επανάκτηση της εξουσίας από την αυτοκρατορική οικογένεια το 1868, η Ιαπωνία μπήκε σε τροχιά εκσυγχρονισμού και εκβιομηχάνισης, διαδικασίες που την έκαναν τη μοναδική αποικιοκρατική δύναμη με βάση στην Ασία και άλλαξαν ριζικά τις σχέσεις της τόσο με τις γειτονικές της όσο και με τις δυτικές χώρες. Παίζοντας με όρους δυτικού ιμπεριαλισμού, αρχικά επωφελήθηκε από στρατιωτικές νίκες ενάντια στην Κίνα και τη Ρωσία και τη συμμετοχή της στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο στην πλευρά των Συμμάχων. Στο Β΄ όμως Παγκόσμιο Πόλεμο, η απόφασή της να συμμετάσχει με το μέρος των δυνάμεων του Άξονα γύρισε σε βάρος της. Η ήττα από τις συμμαχικές δυνάμεις είχε ως αποτέλεσμα τον εκδημοκρατισμό της χώρας και τη μετατροπή της σε ειρηνιστική δύναμη. Το υπόλοιπο του 20ού αιώνα, η Ιαπωνία γνώρισε μεγάλη ακμή στην οικονομία, μέχρι σημείου η Δύση να αισθανθεί απειλή. Οι σχέσεις της χώρας είναι περισσότερο τεταμένες με τις γειτονικές της χώρες παρά με άλλες, τόσο για θέματα του μιλιταριστικού παρελθόντος της, όσο και λόγω υπαρχουσών εδαφικών διενέξεων, όπως το καθεστώς των Βόρειων Περιοχών/Νότιων Κουριλών, του νησιού Τακέσιμα/Ντόκντο και των νησιών Σενκάκου/Ντιάογιου. Και οι τρεις αυτές διενέξεις δε φαίνεται να επιλύονται άμεσα, λόγω συγκρουόμενων συμφερόντων που δεν ικανοποιούνται με άλλα ανταλλάγματα. Κεντρικό σημείο της οικονομικής εξωτερικής πολιτικής της Ιαπωνίας είναι η Επίσημη Αναπτυξιακή Βοήθεια (ΕΑΒ), που στέλνει σε αναπτυσσόμενες χώρες. Η χώρα ξοδεύει από τα υψηλότερα ποσά στον κόσμο σε τέτοιου είδους βοήθεια. Η Ιαπωνία είναι ένα κράτος που έχει ήδη διανύσει τον κολοφώνα της ισχύος του σε σχέση με τον υπόλοιπο κόσμο. Η (σχετική της) παρακμή είναι αναμενόμενη, είτε έρθει με μορφή οικονομικού τέλματος είτε ως μια βαθύτερη κοινωνική κρίση. Καθώς ο ήλιος δύει για την Ιαπωνία, το διεθνές μέλλον της χώρας θα εξαρτηθεί από τις σχέσεις της με τις υπερδυνάμεις του παρόντος και του μέλλοντος και από την εξέλιξη σε εσωτερικά ζητήματα, όπως το πρόβλημα της γήρανσης του πληθυσμού.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: ιαπωνική ιστορία, εδαφικές διενέξεις, διεθνείς σχέσεις, Επίσημη Αναπτυξιακή Βοήθεια, πολιτικό μέλλον της Ιαπωνίας, Ασία-Ειρηνικός.

ABSTRACT

Omiros Trofidis, *The International Role of Japan: From 1868 to the uncertain future*, Thesis, University of Macedonia.

After imperial rule was restored in 1868, Japan entered a path towards modernization and industrialization, both of which contributed in making it the only colonial power based in Asia and radically changed its relations with neighboring and Western states alike. Scrambling for power under Western imperialist terms, Japan initially benefitted from military victories versus China and Russia, and from taking part in World War I on the Allies' side. However, its decision to join the Axis in World War II turned against it. Being defeated by the Allied Forces, democratization and a pacifist constitution were imposed on it. During the remainder of the 20th century, Japan enjoyed strong growth of its economy, to the point of being perceived as a threat in the West. Its foreign relations are more tense with neighboring states than others, owing to both the memories of its militarist past and unresolved territorial disputes, namely the Northern Territories/Southern Kurils, Takeshima/Dokdo Island and Senkanu/Diaoyu Islands issues. All three disputes are not likely to be resolved in the near future, as conflicting interests of respective sides are not satisfied with anything less in exchange. Pivotal in Japanese economic foreign policy is its Official Development Assistance (ODA), sent to developing states. The nation is globally one of the top contributors of such funding. Japan is a nation already past its peak performance compared to the rest of the world. It is projected to experience a decline (relatively speaking), ranging from bogging in a perpetual economic stalemate to a deeper social crisis. As the Japanese sun is setting, the international future of the country will depend on its relations with both present and future superpowers, and on developments in domestic issues, such as an aging population.

KEY WORDS: Japanese history, territorial disputes, International Relations, Official Development Assistance, political future of Japan, Asia-Pacific.

摘要

卓斐迪，*《日本的國際角色：1868年至前途未卜》*，論文，馬其頓大學。

1868 年的明治維新時期后，日本進入了一條現代化與工業化之路。於是，日本成為亞洲唯一殖民大國，並徹底改變它與鄰國及西方國家的關係。在西方帝國主義的條款底下爭權，日本從戰勝中華民國及俄羅斯帝國，以及與一戰的同盟國結盟的決定中獲利。然而，日本加入軸心國的決策起了反效果。被二戰盟軍部隊戰敗的日本不得不民主化，並採用和平憲法。1945 年到世紀末期間，日本擁有強勁的經濟增長，故被西方國家視為一種威脅。日本和鄰國的對外關係比其他國家緊張，這是由於軍國主義過去的回憶，以及尚未解決的領土爭端，即北方四島/南千島群島、竹島/獨島、尖閣諸島/釣魚島的問題。這些爭端在近期內都不可能被解決，既然互相衝突的利益對任何少於的都不滿意。日本經濟外交政策中的一種手段是給發展中國家發送的政府開發援助。日本是全球範圍內，提供最多此類資助的國家。日本超過比其他國家的峰值性能。本國被預計將經歷一個相對下降，從永久經濟僵局至一個更深的社會危機。日本的夕陽逐漸西下的同時，該國的國際前途將依靠與現在和未來的超級大國的關係，以及其國內問題（例如人口老齡化）的演化。

關鍵詞：日本史、領土爭端、國際關係、政府開發援助、日本的政治前途、亞太。

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κατάλογος αρκτικόλεξων.....	8
Ευχαριστίες.....	9
Σημειώσεις.....	11
Εισαγωγή.....	14
Προπολεμική διεθνής θέση της Ιαπωνίας.....	18
2.1 Πριν την αποχώρηση από την Κοινωνία των Εθνών.....	18
2.2 Από την αποχώρηση από την Κοινωνία των Εθνών ως την ήττα στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο	24
Μεταπολεμική διεθνής θέση της Ιαπωνίας.....	28
3.1 Αναδρομή στην περίοδο 1945-2012.....	28
3.2 Εδαφικές διαφορές στη σύγχρονη εποχή.....	33
3.2.1 Βόρειες Περιοχές (Νότιες Κουρίλες)— Ρωσία	34
3.2.2 Νησί Τακέσιμα (Ντόκντο)— Νότια Κορέα	35
3.2.3 Νησιά Σενκάκου/Ντιάογιου— Κίνα (ΛΔΚ και ΔτΚ)	36
3.3 Περίοδος 2012-2013 (πρόσφατη επικαιρότητα).....	38
Σχέσεις Ιαπωνίας-Κίνας	40
4.1 Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας (ΛΔΚ ή Κίνα).....	41
4.2 Δημοκρατία της Κίνας (ΔτΚ ή Ταϊβάν)	43
Σχέσεις Ιαπωνίας και υπολοίπων κρατών Ασίας-Ειρηνικού	45
5.1 Κορέα	45
5.1.1 Νότια Κορέα.....	46
5.1.2 Βόρεια Κορέα	47
5.2 Νοτιοανατολική Ασία και Νέα Γουινέα	48
5.3 Αυστραλία και Νέα Ζηλανδία	49
5.4 Νησιωτικές χώρες του Ειρηνικού.....	51

Σχέσεις Ιαπωνίας-ΗΠΑ	52
Σχέσεις Ιαπωνίας-Ρωσίας/ΕΣΣΔ	55
7.1 Σχέσεις με τη Σοβιετική Ένωση	55
7.2 Σχέσεις με τη μετασοβιετική Ρωσία	56
Σχέσεις Ιαπωνίας-λοιπών κρατών	57
8.1 Νότια Ασία	58
8.2 Μέση Ανατολή	58
8.3 Ευρώπη	59
8.4 Καναδάς.....	60
8.5 Κεντρική και Νότια Αμερική	60
Συμπεράσματα/Τι επιφυλάσσειτο μέλλον (;)	62
Βιβλιογραφία και επιπλέον βιβλιογραφία	68
Βιβλία, άρθρα και εργασίες με λατινικούς χαρακτήρες	68
Βιβλία, άρθρα και εργασίες με κινέζικους χαρακτήρες	69
Ιστοσελίδες διαδικτυακών πυλών, εφημερίδων, περιοδικών, πρακτορείων ειδήσεων, τραπεζών εγγράφων και υπουργείων (γλώσσα πληροφοριών)	70

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΩΝ

ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΔΑΑ	Δυνάμεις Αυτοάμυνας
ΔτΚ	Δημοκρατία της Κίνας
ΕΑΒ	Επίσημη Αναπτυξιακή Βοήθεια
ΕΚΝΑ	Ενωση Κρατών Νοτιοανατολικής Ασίας
ΕΣΣΔ	Ενωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΛΔΚ	Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΦΔΚ	Φιλελεύθερο Δημοκρατικό Κόμμα

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα εργασία έγινε δυνατή χάρη στη συνέργεια, ακουσίως και εκουσίως, αμέσως και εμμέσως, πολλών ανθρώπων και άλλων υπάρξεων εκτός εμού. Καθώς μου είναι αδύνατο να απαριθμήσω όλους αυτούς τους παράγοντες, θα εκφράσω τις ευχαριστίες μου επιλεκτικά στους παρακάτω, προσέχοντας ώστε να συμπεριλάβω τους περισσότερους.

Αρχικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω το πρόσωπο που επέβλεψε την εργασία, αφιερώνοντας χρόνο και φαιά ουσία για να βελτιωθεί, και υπήρξε υπεύθυνο για όλα τα στάδια δημιουργίας της, τον αναπληρωτή καθηγητή Θεοδόσιο Καρβουναράκη. Ο κος Καρβουναράκης υπήρξε παρών όταν είχα την ανάγκη συνδρομής του ακαδημαϊκού προσωπικού. Εδειξε κατανόηση ακόμα και έπειτα από δικά μου λάθη, παραλείψεις και ασυνέπεια.

Από τα υπόλοιπα μέλη του ακαδημαϊκού προσωπικού του Τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, μεγαλύτερη υπήρξε η —έμμεση— συμβολή του καθηγητή Γεώργιου Σπυρόπουλου, ο οποίος διδάσκει και ερευνά θέματα των χωρών εκτός της Δύσης, και του οποίου όντας μαθητής απέκτησα γνώσεις και εντυπώσεις για την περιοχή της γης που επαγγελματικά μου κινεί εντονότερα το ενδιαφέρον, της ασιατικής Απω Ανατολής¹.

Επίσης, η εργασία θα ήταν αδύνατη χωρίς τη συνεισφορά του προσωπικού της ακαδημαϊκής βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Μέσω της εργασίας αυτών και των τεχνολογικών συστημάτων εν λειτουργία στη βιβλιοθήκη δεν υπήρξαν άκαιρες καθυστερήσεις στον τομέα της έρευνας στις πηγές της βιβλιοθήκης.

¹ Η οποία για την Κίνα είναι το κέντρο.

Άλλο ένα πρόσωπο του οποίου τη συνεισφορά οφείλω να αναφέρω είναι η Μάι Λανγκ Μεί (麥朗媚, Mai Langmei, που με βοήθησε με τα λάθη στη μετάφραση της περίληψης στα κινέζικα.

Τέλος, κάποια πράγματα δε θα πρέπει ποτέ να θεωρούνται αυτονόητα: η οικογένεια μου και άλλα πρόσωπα, που γνωρίζω από κοντά, που θα γνωρίσω κάποτε ή που δε θα γνωρίσω ποτέ, υπήρξαν αρωγοί σε όλο το ταξίδι μέχρι την ολοκλήρωση της εργασίας, με όρους επισιτισμού, στέγης, αγάπης, ψυχαγωγίας... και βέβαια, αφορμής.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Τα ιαπωνικά, κινέζικα και κορεάτικα ανθρωπωνύμια και τοπωνύμια στο κείμενο δίνονται με τη σειρά που συνηθίζεται στην ιαπωνική, κινέζικη και κορεάτικη γλώσσα: πρώτα επίθετο και έπειτα όνομα. Σημειώνεται ότι αυτό δεν ακολουθείται πάντα στη δυτική βιβλιογραφία. Συνήθως μετά από κάθε πρώτη αναφορά των ονομάτων και κάποιων όρων-κλειδιά στα ιαπωνικά, κινέζικα ή κορεάτικα, ακολουθεί, σε παρένθεση, το όνομα ή ο όρος με κινέζικους —παραδοσιακούς— χαρακτήρες και λατινικούς χαρακτήρες χωρίς διακριτικά σημεία (Tokyo, όχι Tōkyō ή Tōkyō). Στην περίπτωση λοιπών ονομάτων και όρων, ακολουθείται η σειρά πρώτα όνομα και μετά επίθετο, ενώ συνήθως μετά την πρώτη αναφορά ακολουθεί, σε παρένθεση, το όνομα ή ο όρος με λατινικούς χαρακτήρες και με κινέζικους παραδοσιακούς χαρακτήρες. Τα παραπάνω δεν ισχύουν όταν το όνομα ανήκει σε συγγραφέα κάποιου έργου από τη βιβλιογραφία. Στην περίπτωση αυτή, δίνεται μόνο το όνομα όπως αναφέρεται στο έργο.

Η μεταγραφή των ξένων ονομάτων με ελληνικούς χαρακτήρες δεν είναι απαραίτητα σύμφωνη με άλλες γνωστές μεταγραφές. Για μεγαλύτερη ομοιογένεια, οι όροι και ονόματα στα ιαπωνικά, κινέζικα και κορεάτικα δίνονται όλοι σε παραδοσιακή κινέζικη γραφή, ενώ για όσα είναι στα κινέζικα προτιμάται η μανδαρινική φωνητική μεταγραφή πινγίν (拼音, pinyin) στην επίσημη λατινική και στην ελληνική εκδοχή της, εκτός όπου αυτή είναι λιγότερο γνωστή στην Ελλάδα ή στη Δύση γενικότερα (π.χ. Τσιανγκ Κάι-σεκ εκτός από το μανδαρινικό Τζιανγκ Τζιε Σι). Επίσης, σε περίπτωση που υπάρχει διαφορά μεταξύ των κινέζικων της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας, της Ταϊβάν και του Χονγκ Κονγκ, προτιμάται ο όρος εν χρήσει στη ΛΔΚ.

Στις λέξεις με ελληνικούς χαρακτήρες που παίρνουν τόνο στο πρώτο φωνήεν, ο τόνος δε σημειώνεται όταν αυτό είναι κεφαλαίο (π.χ. Εντο, Ομηρος, Αρα). Οι

αδύνατοι τύποι της προσωπικής αντωνυμίας δεν παίρνουν τόνο (π.χ. της έδωσε, του είπε). Το τελικό ν στις αρσενικές και θηλυκές αντωνυμίες και στα μόρια δε(ν) και μη(ν) δε γράφεται πριν από τα σύμφωνα β, γ, δ, ζ, θ, λ, μ, ν, ρ, σ, φ και χ, εκτός όταν είναι αρκτικά των δίψηφων συμφώνων μπ, γκ και ντ.

Στην εργασία, τα συλλογικά ονόματα λαών και κρατών αναφέρονται για συντομία και σαφήνεια ως «οι Κινέζοι», «οι Ιάπωνες», «η Κίνα», «η Ιαπωνία» κτλ. Παρόλα αυτά, τις χρονικές περιόδους πριν το σχηματισμό σύγχρονων εθνών-κρατών, και ακόμα και μετά το σχηματισμό αυτό, τέτοιες ενιαίες ονομασίες για λαούς και χώρες είναι υπερβολικά απλουστευτικές. Καθώς η εργασία δεν έχει σκοπό ανάλυση του εθνικού πνεύματος του κάθε λαού ούτε των συνθηκών σχηματισμού σύγχρονων κρατών, οι απλουστεύσεις αυτές δεν κρίνονται επιζήμιες για την ποιότητα της εργασίας.

Όπου γίνεται αναφορά σε «αναπτυσσόμενες» ή «αναπτυγμένες» χώρες, εννοείται, εκτός αν γίνεται κάποια άλλη διευκρίνιση, οικονομικά αναπτυσσόμενες ή αναπτυγμένες χώρες, κυρίως με όρους κατά κεφαλή ΑΕΠ. Εκτός διαφορετικής διευκρίνισης, η αναφορά σε «δολάρια» υποδηλώνει δολάρια ΗΠΑ.

Ο όρος «Ασία-Ειρηνικός» περιλαμβάνει διαφορετικά κράτη σε διαφορετικές πηγές. Σε αυτή την εργασία, η περιοχή της Ασίας και του Ειρηνικού νοείται ως η γεωγραφική έκταση που ορίζεται —και περιλαμβάνει— στα δυτικά από την Κίνα και τη Μιανμάρ, στα βόρεια από την Κίνα, τη Μογγολία, τη Βόρεια Κορέα και την Ιαπωνία, στα νότια από την Αυστραλία και τη Νέα Ζηλανδία και στα ανατολικά από το πολυνησιακό κράτος Κιριμπάς (Kiribati, 基里巴斯) και την κτήση της Νέας Ζηλανδίας Νησιά Κουκ (Cook Islands, 庫克群島).

Τέλος, στην περίπτωση των αμφισβητούμενων περιοχών, η μορφή αναφοράς είναι πρώτα ιαπωνικό όνομα, κάθετος, και έπειτα μη ιαπωνικό όνομα (π.χ. Τακέσιμα/Ντόκντο), όχι επειδή ο υπογράφων υποστηρίζει με κάποιο τρόπο τις διεκδικήσεις της Ιαπωνίας, αλλά επειδή τούτη η εργασία έχει ως κεντρικό σημείο αναφοράς αυτή τη χώρα. Όταν η αναφορά στις αμφισβητούμενες περιοχές δεν παραθέτει κατά λέξη κείμενο από κάποια πηγή, η αναγραφή και των δύο

ονομάτων ακολουθείται ανελλιπώς, ώστε να μη θεωρηθεί αδίκως ότι ο συγγραφέας παίρνει θέση σε κάποια εδαφική διένεξη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ιαπωνία αποτελεί ιδιαίτερη περίπτωση ασιατικής και γενικά μη δυτικής χώρας προς μελέτη, διότι είναι η μόνη χώρα εκτός της Δύσης που υπήρξε αποικιοκρατική δύναμη στη σύγχρονη εποχή. Επίσης, υπήρξε η πρώτη χώρα με μη πλειοψηφία ευρωπαϊκής καταγωγής πληθυσμού που εκσυγχρονίστηκε, μέχρι το σημείο να γίνει μεγάλη δύναμη και παράγοντας στους δύο μεγάλους πολέμους του 20^{ου} αιώνα, που ήταν σε μεγάλο βαθμό ευρωπαϊκή υπόθεση. Ο σχετικά έγκαιρος εκσυγχρονισμός και εκβιομηχάνιση της χώρας της έδωσε μια προεξάρχουσα θέση στην περιοχή της Ασίας και Ειρηνικού, με τη στρατιωτική υπεροχή να αντικαθίσταται από οικονομική μετά την ήττα του 1945. Αυτή η ήττα καθόρισε και καθορίζει σημαντικά την πολιτική συμπεριφορά της χώρας στα διεθνή θέματα. Από το 1945 και μέχρι σήμερα η Ιαπωνία, ως υποβαθμισμένη λόγω της ήττας και υποχρεωτικά μη στρατιωτική δύναμη, δεν έχει ουσιαστική αυτονομία στην άσκηση εξωτερικής πολιτικής, ενώ οι προβλέψεις για το μέλλον, τόσο από πολιτικής όσο και από οικονομικής και κοινωνικής πλευράς, είναι από τις πιο ζοφερές για τον αναπτυσσόμενο κόσμο. Οι αιτίες που γίνονται τόσο δυσοίωνες προβλέψεις μπορούν να συνοψιστούν σε δύο ομάδες: αυτές που σχετίζονται με το έντονο δημογραφικό πρόβλημα/γήρανση της χώρας και αυτές που σχετίζονται με την εγγύτητα στην Κίνα², μια χώρα που, μαζί με τις ΗΠΑ, θα είναι κατά πάσα πιθανότητα από τις σημαντικότερες όχι μόνο για το μέλλον της Ιαπωνίας, αλλά και του κόσμου.

² Η οποία εγγύτητα, εκτός από τα αρνητικά, έχει και τα θετικά της σημεία.

Η ακόλουθη εργασία χωρίζεται σε κεφάλαια, το πρώτο από τα οποία κάνει μια σύντομη αναδρομή στην ανάπτυξη της Ιαπωνίας ως μεγάλης δύναμης μέχρι την παράδοση στους συμμάχους του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Το δεύτερο κεφάλαιο σκιαγραφεί το ρόλο της Ιαπωνίας στα διεθνή από την επαύριο της δίχως όρους παράδοσης της χώρας μέχρι το Μάρτιο του 2013. Στο ίδιο κεφάλαιο, για λόγους ευκολότερης αναζήτησης, συγκεντρώνονται οι πληροφορίες που αφορούν τα τρία συννοριακά θέματα που έχει η Ιαπωνία με τις γειτονικές της χώρες. Τα υπόλοιπα κεφάλαια παρουσιάζουν τις διεθνείς σχέσεις³ της Ιαπωνίας ανά περιοχή και κράτος από το 19^ο αιώνα και μετά, ξεκινώντας από τις πιο γειτονικές χώρες, συνεχίζοντας με τις ΗΠΑ και τελειώνοντας με μακρινότερες —και λιγότερο σημαντικές— χώρες με τις οποίες διατηρεί σχέσεις το ιαπωνικό κράτος. Παρόλο που —και ως ένα βαθμό επειδή— είναι γνωστή η τεράστια σημασία της σχέσης Ιαπωνίας-ΗΠΑ για την πρώτη, η εργασία εξετάζει επίσης τις σχέσεις της Ιαπωνίας με την Κίνα, τις δύο Κορέες και τη Ρωσία, λόγω της εγγύτητας στην Ιαπωνία και των ακανθωδών προβλημάτων στις διμερείς σχέσεις που εξακολουθούν να προκαλούν αμφισβητούμενες χερσαίες και θαλάσσιες εκτάσεις στα σύνορα της Ιαπωνίας. Μέρος της εργασίας αφιερώνεται στην επικαιρότητα των τελευταίων μηνών (Δεκέμβριος 2012-Μάρτιος 2013), μετά τις τελευταίες ιαπωνικές εθνικές εκλογές και την ανάληψη της πρωθυπουργίας από τον Αμπε Σίνζο (安倍晋三, Abe Shinzo) για δεύτερη φορά μετά το 2006⁴. Στο τελευταίο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της εργασίας, με ειδική αναφορά και επέκταση στο μελλοντικό ρόλο που ενδέχεται να παίζει η Ιαπωνία.

Ενας από τους στόχους αυτής της εργασίας είναι η ενημέρωση του αναγνώστη για τα θέματα των διεθνών σχέσεων της Ιαπωνίας υπό το πρίσμα του ιστορικού, με ιδιαίτερη επιρροή της επικαιρότητας, και του μελλοντιστή (futurist, 未來學家). Στόχος δεν είναι η παρουσίαση της ιστορίας από μία μόνο πλευρά, αλλά μια πιο ισορροπημένη προσέγγιση —εφόσον η απόλυτη αντικειμενικότητα είναι κάτι που

³ Με μεγαλύτερη έμφαση στην πολιτική και μικρότερη στην οικονομία, ως σημαντικό παράγοντα που επηρεάζει τη χάραξη και άσκηση πολιτικής.

⁴ Γιαν Παλμόφσκι (Jan Palmowski, 2008). *A Dictionary of Contemporary World History*, Oxford & New York, Oxford University Press, σ. 340.

δεν μπορώ καν να ορίσω, πόσο μάλλον να εφαρμόσω. Για έναν πιο κοντινό ή πιο μακρινό στο μέλλον αναγνώστη, στόχοι είναι η εργασία να του υπενθυμίζει ότι είναι προϊόν του καιρού της και να τον βοηθά στη σύνδεση σημαντικών ιστορικών γεγονότων. Το τελευταίο μέρος της εργασίας θα δείξει στον αναγνώστη τις ικανότητες του συγγραφέα, με βάση την παρατήρηση σύγχρονων τάσεων που και άλλοι έχουν παρατηρήσει, για επιτυχή πρόβλεψη του πολιτικοοικονομικού μέλλοντος, έστω σε πολύ γενικές γραμμές, στην περίπτωση του διεθνούς συστήματος και του υποσυστήματος Ασίας-Ειρηνικού.

Οι πληροφορίες που περιέχονται στην εργασία —και δεν είναι δικές μου προσωπικές/πρωτότυπες σκέψεις ή δεν είναι αποτέλεσμα ανάκλησης πληροφοριών που απομνημόνευσα από διάφορες πηγές στο παρελθόν— αντλήθηκαν από μια ποικιλία έντυπων και ηλεκτρονικών δευτερογενών πηγών, που συμπεριλαμβάνουν τα κλασικά, τυπωμένα σε χαρτί, βιβλία, καθώς και άρθρα και άλλες πληροφορίες από επιλεγμένους ιστότοπους. Η έρευνα στο έντυπο υλικό έγινε χάρη στην παρουσία αρκετών βιβλίων για να γεμίσουν πάνω από ένα ράφι στη βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Η ηλεκτρονική αναζήτηση έγινε μέσω σύνδεσης στο Διαδίκτυο. Στη συρραφή των επιλεγμένων από τη βιβλιογραφία αποσπασμάτων για τη δημιουργία εργασίας ρόλο έπαιξε και η προσωπική μου ενασχόληση με την ιαπωνική και ανατολικοασιατική πολιτική επικαιρότητα των τελευταίων χρόνων και την ανατολικοασιατική ιστορία. Χάρη σε μια κάποια είδους πείρα που αυτή η ενασχόληση μου προσφέρει, μπόρεσα με μεγαλύτερη άνεση να προβώ σε σχόλια και τοποθετήσεις πέραν της βιβλιογραφίας. Παρόλα αυτά, πρέπει να τονιστεί για ακόμα μια φορά ότι η οπτική γωνία που κυριαρχεί στην εργασία είναι αυτή του ιστορικού και μελλοντιστή και όχι του διεθνολόγου. Συνεπώς, δεν προτιμάται ιδιαίτερα καμία από της θεωρήσεις των διεθνών σχέσεων (ρεαλισμός, φιλελευθερισμός, μαρξισμός, κονστρουκτιβισμός) ούτε και η ανάλυση γίνεται με εργαλεία των θεωρήσεων αυτών. Αν σε κάποιο σημείο φαίνεται να υπερισχύει κάποια θεώρηση, η εντύπωση θα πρέπει να υποχωρεί καθώς ο αναγνώστης συνεχίζει την ανάγνωση, εφόσον ο στόχος μου έχει επιτευχθεί.

Μια ιδιαιτερότητα που αυτή η εργασία έχει είναι, αναμφίβολα, γλωσσικής φύσης. Ως γνώστης —και μόνιμα ημιμαθής— μειζόνων γλωσσών εκτός της

αγγλικής, προσπάθησα να συμπεριλάβω σε κάποιο βαθμό και σινόφωνες, ισπανόφωνες, γαλλόφωνες και, βεβαίως, ιαπωνόφωνες πηγές. Εκτός αυτού, επιχείρησα να συγκεντρώσω, στις παρενθέσεις της εργασίας, τους μη ελληνικούς χαρακτήρες, συμπεριλαμβάνοντας την αγγλική και κινέζικη ονομασία για κάποιους όρους ενδιαφέροντος. Κάνοντας το αυτό, σκέφτομαι να διευκολύνω την αναζήτηση του αναγνώστη για περαιτέρω μελέτη στην αγγλόφωνη και σινόφωνη βιβλιογραφία. Σε πολλές περιπτώσεις, η αγγλική ορολογία ταιριάζει με αυτή που χρησιμοποιείται σε άλλες γλώσσες της Δύσης, ενώ η κινέζικη έχει κοινά σημεία με άλλες ασιατικές γλώσσες, ιδιαίτερα με τα ιαπωνικά. Σκοπός μου είναι, μέσω της χρήσης μεταφράσεων σε μόνο δύο ξένες γλώσσες να διευκολύνω όσο το δυνατόν περισσότερο τις ανάγκες του μελλοντικού αναγνώστη για αναζήτηση στην ξένη βιβλιογραφία και διαδίκτυο. Οι δύο πιο σημαντικές γλώσσες που χρησιμοποιούνται για την επιστημονική έρευνα ιαπωνικών θεμάτων —αλλά και στην επιστήμη ως σύνολο— εκτός από τα ιαπωνικά είναι τα αγγλικά και τα κινέζικα. Σκοπός μου, είναι, επίσης, να προσκαλέσω ειδικούς και μη να εξερευνήσουν τον εν πολλοίς άγνωστο στον Έλληνα πλούτο —και δύναμη— που προσφέρει η γνώση της κινέζικης γλώσσας, ιδιότητες που είναι ανάλογες του αριθμού ομιλητών της γλώσσας αυτής, αν και υπολείπονται προς το παρόν από τις αντίστοιχες της αγγλικής γλώσσας. Παρόλη την προσπάθειά μου για ποιοτική μετάφραση των όρων και στις τρεις γλώσσες —ελληνικά, αγγλικά και κινέζικα— η ύπαρξη εναλλακτικών μεταφράσεων πέραν της κύριας ή η απουσία συναίνεσης για τη μετάφραση κάποιων όρων είναι πιθανό σε κάποιες περιπτώσεις να προκαλέσει σύγχυση σε όποιον επιχειρήσει επιπλέον αναζήτηση με βάση τις μεταφράσεις αυτές.

Αν οι παραπάνω ιδιαιτερότητες της εργασίας συνεισέφεραν στη βελτίωση και εμπλουτισμό της, θα αφήσω τον αναγνώστη να το κρίνει. Παρόλη τη διάδοση της αγγλικής γλώσσας ακόμη και σε μη αγγλοσαξονικών καταβολών ιστοσελίδες, άρθρα και βιβλία, η γλωσσική ποικιλία της βιβλιογραφίας καθησυχάζει και ικανοποιεί ένα πολύ ζωντανό κομμάτι του εαυτού μου. Η έκφραση της προσωπικής μου άποψης, επίσης, γίνεται συχνά με τρόπο μη συμβατικό για διπλωματικές εργασίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΠΡΟΠΟΛΕΜΙΚΗ ΔΙΕΘΝΗΣ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΙΑΠΩΝΙΑΣ

2.1 Πριν την αποχώρηση από την Κοινωνία των Εθνών

Οι σχέσεις της Ιαπωνίας με την υπόλοιπη ανατολική και νοτιοανατολική Ασία πριν την επικράτηση του δυτικού μοντέλου διπλωματίας καθορίζονταν από ένα σινοκεντρικό σύστημα φόρου υποτέλειας. Ο Κινέζος αυτοκράτορας ήταν ο πιο ισχυρός εκ των ηγεμόνων της περιοχής, και θεωρούσε τους υπόλοιπους πολιτισμούς λιγότερο αναπτυγμένους. Οι «βασιλείς» περιοχών όπως το σημερινό Βιετνάμ, η Κορέα και η Ιαπωνία καλούνταν να δηλώσουν υποτέλεια και υποταγή στο «γιο του ουρανού», όπως αλλιώς ήταν γνωστός ο αυτοκράτορας της Κίνας, με αντάλλαγμα προστασία και εμπορικές συναλλαγές⁵. Σε αντίθεση με τους υπόλοιπους λαούς με τους οποίους διατηρούσαν σχέσεις οι Κινέζοι ηγεμόνες πριν την έλευση των Ευρωπαίων, οι Ιάπωνες είχαν την έκταση της θάλασσας της Ιαπωνίας (ή Ανατολικής Θάλασσας για τους Κορεάτες) να τους προστατεύει από υπερβολικό ενδεχομένως συγχρωτισμό⁶ με γειτονικούς πληθυσμούς, ενώ ταυτόχρονα δεν τους στερούσε την επαφή με πολιτισμικές, θρησκευτικές και τεχνολογικές τάσεις των δυτικότερων —όπως η καλλιέργεια ρυζιού, η κινέζικη γραφή και ο Βουδισμός⁷. Αυτός ο υδάτινος φραγμός βοήθησε την Ιαπωνία να διατηρήσει ενός είδους ανεξαρτησία από τη μεγάλη δύναμη της προνεωτερικής περιόδου που ήταν η Κίνα, όμως η πρώτη έπρεπε να περιμένει μέχρι το 19^ο αιώνα για να γνωρίσει πρωτόγνωρη ισχύ για τα ασιατικά και παγκόσμια δεδομένα, χάρη

⁵ Αντριου Γκόρντον (Andrew Gordon, 2003). *A Modern History of Japan: From Tokugawa Times to the Present*, New York & Oxford, Oxford University Press, σ. 4.

⁶ Για την ασφάλεια της χώρας.

⁷ ό.π., σ. 4.

στα γρήγορα αντανακλαστικά της ηγεσίας της, που αποφάσισε να ακολουθήσει το δυτικό διπλωματικό μοντέλο⁸.

Η πρώτη επαφή των κατοίκων της Ιαπωνίας με Ευρωπαίους ανάγεται στη δεκαετία του 1540⁹. Ήδη από τη δεκαετία του 1590, όμως, ο εκχριστιανισμός εκατοντάδων χιλιάδων Ιαπώνων από Ισπανούς και Πορτογάλους καθολικούς ιεραπόστολους οδήγησε την ηγεσία σε προσπάθειες περιορισμού των εμπορικών επαφών και απαγόρευσης-εξάλειψης¹⁰ του Χριστιανισμού, μέτρα που τέθηκαν σε ισχύ τη δεκαετία του 1630¹¹. Το 1639, η έλευση ξένων απαγορεύτηκε, εκτός από κάποιους Κινέζους και Ολλανδούς στο λιμάνι του Ναγκασάκι (長崎, Nagasaki)¹².

Το γεγονός που έθεσε σε κίνηση τους τροχούς για τη μεταμόρφωση της Ιαπωνίας σε σύγχρονο κράτος ήταν η Παλινόρθωση Μείτζι (明治維新, Meiji Restoration) του 1868, που πήρε το όνομα της από την αυτοκρατορική περίοδο Μείτζι (βλ. Πίνακα 1.1), αυτήν που ακολούθησε την περίοδο Τοκουγκάουα (徳川, Tokugawa), μια περίοδο όπου η πραγματική εξουσία βρισκόταν στα χέρια της οικογένειας Τοκουγκάουα και όχι της αυτοκρατορικής οικογένειας, εξ ου και η «παλινόρθωση» —της αυτοκρατορικής εξουσίας. Η περίοδος Τοκουγκάουα (1600-1868) χαρακτηρίστηκε από ειρήνη και κοινωνική τάξη χωρίς προηγούμενο στην ιαπωνική ιστορία¹³. Κατά τη δύση του 19^ο αιώνα, το καθεστώς αντιμετώπιζε σοβαρά προβλήματα, όπως πεπαλαιωμένους θεσμούς και ιδέες που αδυνατούσαν να σταθούν μπροστά σε εγχώριες και εξωτερικές πιέσεις¹⁴, παραδείγματος χάρι από ρωσικά, βρετανικά και αμερικανικά σκάφη¹⁵. Μια από αυτές τις επισκέψεις, αυτή του Αμερικανού Αρχιπλοίαρχου Μάθιου Πέρι

⁸ ό.π., σ. 4.

⁹ ό.π., σ. 3.

¹⁰ Αόκι Εϊτσι, σύμβουλος (Aoki Eiichi, adviser, 1994). *Japan: Profile of a Nation*, Tokyo, New York & London, Kodansha International, σ. 36.

¹¹ Αντριου Γκόρντον, σ. 3.

¹² Εντμουντ Ράιτ, επιμ. (Edmund Wright, ed., 2006). *A Dictionary of World History*, Oxford & New York, Oxford University Press, σ. 330.

¹³ Αντριου Γκόρντον, σ. 9.

¹⁴ ό.π., σ. 9.

¹⁵ Αόκι Εϊτσι, σ. 36.

(Matthew Perry, 馬修·佩裡) και των «μαύρων πλοίων» του (黒船, black ships)¹⁶ το 1853, οδήγησε στο άνοιγμα ορισμένων ιαπωνικών λιμανιών, γεγονός το οποίο, σε συνδυασμό με την παραχώρηση άνισων συνθηκών στις δυτικές δυνάμεις και την αποτυχία του σογκουνάτου (幕府, shogunate) Τοκουγκάου να «απομακρύνει τους βαρβάρους» οδήγησαν εμμέσως στην ίδια την Παλινόρθωση Μείτζι¹⁷.

Πίνακας 1.1 Περίοδοι της νεώτερης ιαπωνικής ιστορίας¹⁸

Περίοδος	Ονομασία στα κινέζικα	Ονομασία στα αγγλικά	Διάρκεια
Τοκουγκάου ή Εντο	徳川或江戸	Tokugawa or Edo	1600-1868
Μείτζι	明治	Meiji	1868-1912
Τάισο	大正	Taisho	1912-1926
Σόουα	昭和	Showa	1926-1989
Εϊσεϊ	平成	Heisei	1989-

Η κάθε περίοδος παίρνει το όνομά της από τον αυτοκράτορα που είναι επικεφαλής του κράτους —το αυτοκρατορικό όνομα μετά την ενθρόνιση. Στην περίπτωση της περιόδου Τοκουγκάου, το όνομα δίνεται από την κυρίαρχη οικογένεια πολεμάρχων. Το εναλλακτικό όνομα Εντο δόθηκε λόγω της άσκησης εξουσίας από την πόλη Εντο, το σημερινό Τόκιο (東京¹⁹, Tokyo) από το 1635 και εξής, αν και το Κιότο (京都²⁰, Kyoto) παρέμενε επίσημως πρωτεύουσα μέχρι το 1868²¹.

Το σύνθημα της μετά το 1868 ηγεσίας της Ιαπωνίας ήταν «πλουτισμός της χώρας, ενδυνάμωση του στρατού» (富國強兵, Enrich the Country, Strengthen the

¹⁶ ό.π., σ. 72.

¹⁷ ό.π., σ. 36.

¹⁸ Πηγή: Ρόζαλιν Θάιρο, επιμ. (Roselyn Thiro, ed., 2003). *Eyewitness Travel Guides: Japan*, New York, DK Publishing, Inc., σ. 47.

¹⁹ Οι κινέζικοι χαρακτήρες σημαίνουν «ανατολική πρωτεύουσα».

²⁰ Οι κινέζικοι χαρακτήρες σημαίνουν «πρωτεύουσα μητρόπολη».

²¹ Ρόζαλιν Θάιρο, σ. 53-54.

Military), κάτι που σήμαινε την αναμόρφωση κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών θεσμών²² για ευθυγράμμιση με τους αντίστοιχους δυτικούς²³. Σημείο-σταθμός σε αυτή την πορεία της χώρας υπήρξε η υιοθέτηση συντάγματος το 1889²⁴, με επακόλουθη στροφή προς τον κοινοβουλευτισμό²⁵.

Το 1894, η Ιαπωνία επαναδιαπραγματεύτηκε τις άνισες συνθήκες που είχε συνάψει με τις δυτικές δυνάμεις, για παράδειγμα μέσω της Αγγλοϊαπωνικής Εμπορικής Συνθήκης (英日通商條約, Anglo-Japanese Commercial Treaty)²⁶. Οι διακρίσεις, όμως, σε βάρος της χώρας από τη Δύση συνέχισαν²⁷, οδηγώντας την στον πανασιατισμό, ενθαρρύνοντάς την στην πορεία από το Σινοϊαπωνικό Πόλεμο (中日戰爭, Sino-Japanese War) του 1894-5²⁸ μέχρι το Περιστατικό της Μαντσουρίας (九一八事變²⁹, Manchurian Incident) το 1931³⁰. Υπερπόντιες αποικίες αποκτήθηκαν· η Ταϊβάν (臺灣, Taiwan) μαζί με τα νησιά Πεσκαδόρες ή Πένγκχου (澎湖列島或澎湖群島, Pescadores or Penghu Islands) το 1895³¹ και η Κορέα το 1910³². Η πρώτη αποσπάστηκε από την μαντσουριανών καταβολών

²² Για παράδειγμα, την εξάρθρωση του φεουδαρχικού συστήματος και τη δημιουργία ενός συγκεντρωτικού κράτους, αφιερωμένο στον εκσυγχρονισμό και την εκβιομηχάνιση. Εντμοντ Ράιτ, σ. 330.

²³ Αόκι Εϊτσι, σ. 36.

²⁴ Το Σύνταγμα Μείτζι (明治憲法, Meiji Constitution) επέτρεπε στο στρατό να έχει άμεση πρόσβαση στο θρόνο. Βλ. Ρόζαλιν Θάιρο, σ. 54.

²⁵ Αόκι Εϊτσι, σ. 36.

²⁶ ό.π., σ. 73.

²⁷ Η Ιαπωνία δεν απέκτησε ισότιμο καθεστώς με τη Δύση μέχρι το 1911. Βλ. και Αόκι Εϊτσι, σ. 73.

²⁸ Εντμοντ Ράιτ, σ. 330.

²⁹ Η κατά λέξη μετάφραση του κινέζικου όρου είναι «Περιστατικό της 18^{ης} Σεπτεμβρίου». Εναλλακτικά αποκαλείται 滿洲事變, που σημαίνει όντως «Περιστατικό της Μαντσουρίας».

³⁰ Εντίμιον Ουίλκινσον (Endymion Wilkinson, 1983). *Japan versus Europe: A History of Misunderstanding*, Middlesex, Penguin Books, σ. 118.

³¹ Μετά τη Συνθήκη του Σιμονοσέκι (馬關條約, Treaty of Shimonoseki), που ακολούθησε τη λήξη του Σινοϊαπωνικού Πολέμου του 1894-5. Βλ. και Αόκι Εϊτσι, σ. 73, Ρόζαλιν Θάιρο, σ. 54.

³² Αφού ήδη από το 1876 η Κορέα υποχρεώθηκε να υπογράψει με την Ιαπωνία την άνηση για

Δυναστεία Τσινγκ (清朝, Qing Dynasty) της Κίνας, που εκτός αυτού υποχρεώθηκε να μεταχειρίζεται ευνοϊκά την Ιαπωνία³³. Τα χρήματα που αποκτήθηκαν από τις αποζημιώσεις της Κίνας συνεισέφεραν σημαντικά στην εκβιομηχάνιση της Ιαπωνίας³⁴. Το 1901, ιαπωνικά στρατεύματα μετείχαν στην πολιορκία του Πεκίνου δίπλα στους Συμμάχους. Το 1902, φοβούμενη τη θέση της στη χερσόνησο της Κορέας, που θεωρούσε ότι απειλούταν από τα ρωσικά στρατεύματα στη Μαντσουρία, η Ιαπωνία υπέγραψε την πρώτη στρατιωτική συνθήκη με άλλη χώρα, την Αγγλοϊαπωνική Συμμαχία (英日同盟, Anglo-Japanese Alliance)³⁵. Η εν λόγω συμμαχία υπήρξε πυλώνας της ιαπωνικής εξωτερικής πολιτικής για 20 χρόνια³⁶. Ο Ρωσοϊαπωνικός Πόλεμος (日俄戰爭, Russo-Japanese War) του 1904-5 έληξε με συντριπτική νίκη των Ιαπώνων³⁷. Από τη Συνθήκη του Πόρτσμουθ (朴茨茅斯條約, Treaty of Portsmouth) που ακολούθησε, η Ιαπωνία απέκτησε το νοτιότερο μισό περίπου της Σαχαλίνης ή Καραφουτο (薩哈林或樺太, Sakhalin or Karafuto) και τις μέχρι πρότινος υπό ρωσικό έλεγχο περιοχές της Κίνας, συμπεριλαμβανομένης της Χερσονήσου Λιαοντόνγκ (遼東半島, Liaodong Peninsula)³⁸, που χρησιμοποιήθηκε από την Ιαπωνία για την επίτευξη πολιτικής κυριαρχίας στη νότια Μαντσουρία³⁹.

Η ήττα των Γερμανών στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο⁴⁰ (ιαπωνική περίοδος Τάισο) σήμανε τη συντριβή ενός προτύπου ευρωπαϊκής χώρας για τους Ιάπωνες κατά την

την πρώτη Συνθήκη της Καναγκάουα (神奈川條約, Treaty of Kanagawa). Βλ. και Αόκι Εϊτσι, σ. 73.

³³ Εντίμιον Ουίλκινσον, σ. 117.

³⁴ Αόκι Εϊτσι, σ. 73.

³⁵ ό.π., σ. 73.

³⁶ ό.π., σ. 73.

³⁷ Εντίμιον Ουίλκινσον, σ. 117.

³⁸ Αόκι Εϊτσι, σ. 73.

³⁹ ό.π., σ. 74.

⁴⁰ Στον οποίο η Ιαπωνία έλαβε μέρος στην πλευρά των Συμμάχων.

περίοδο Μείτζι, της Γερμανίας⁴¹. Η ήδη υπάρχουσα απογοήτευση με την Ευρώπη μαζί με την παρακμή στην οποία βρέθηκε μετά τον πόλεμο οδήγησαν στην περαιτέρω απομυθοποίησή της στην Ιαπωνία. Η περίοδος Τάισο, λόγω της άσκησης εξουσίας από πολιτικά κόμματα, είναι γνωστή και ως «Δημοκρατία Τάισο»⁴². Η αρχή της περιόδου Σόουα, που ακολούθησε την Τάισο, σημαδεύτηκε από την παγκόσμια οικονομική κατάρρευση του 1929⁴³, την ιαπωνική επιθετικότητα στη Μαντσουρία (滿洲, Manchuria) και την υπόλοιπη Κίνα, τη δημιουργία του Μαντσούκου (滿洲國⁴⁴, Manchukuo) το 1932⁴⁵ και την αποχώρηση της Ιαπωνίας από τον κυριότερο διεθνή οργανισμό της εποχής, την Κοινωνία των Εθνών⁴⁶, το 1933⁴⁷. Στο μεταξύ, οι διπλωματικές σχέσεις με τους πρώην συμμάχους του Α' Παγκοσμίου Πολέμου ήταν προβληματικές, ιδιαίτερα με τις ΗΠΑ⁴⁸. Αντιθέτως, υπογράφηκε το 1936 με τη Γερμανία⁴⁹ το Σύμφωνο κατά της Κομιντέρν⁵⁰ (反國產國際協定, Anti-Comintern Pact). Μεταξύ των δύο μεγάλων πολέμων, το αρχιπέλαγος νησιών που αποτελεί την Ιαπωνία, με ελάχιστους φυσικούς πόρους, λίγους συμμάχους και ελάχιστη παράδοση βιομηχανικής ανάπτυξης, πέτυχε επίπεδα οικονομικής ανάπτυξης που υπερέβαιναν όσα είχαν επιτύχει ανεπτυγμένες βιομηχανικές χώρες, όπως η Γερμανία, η Βρετανία και οι ΗΠΑ⁵¹, μέχρι τότε.

⁴¹ Εντίμιον Ουίλκινσον, σ. 118.

⁴² Αόκι Εϊτσι, σ. 36.

⁴³ Γιαν Παλμόφσκι, σ. 341.

⁴⁴ Στα κινέζικα, σημαίνει «κράτος της Μαντσουρίας».

⁴⁵ Εντμουντ Ράιτ, σ. 330. Αυτό το κράτος-μαριονέτα (傀儡國家, puppet state) διοικούταν στην πραγματικότητα από τον ιαπωνικό Στρατό του Γκουαντόνγκ ή Κουαντούνγκ (關東軍, Guandong or Kwantung Army), ο οποίος είχε μια σχετική αυτονομία από την κυβέρνηση του Τόκιο. Βλ. και Γιαν Παλμόφσκι, σ. 272.

⁴⁶ Αόκι Εϊτσι, σ. 36.

⁴⁷ Ρόζαλιν Θάιρο, σ. 54.

⁴⁸ Εντμουντ Ράιτ, σ. 330. Βλ. και Γιαν Παλμόφσκι, σ. 433.

⁴⁹ Η Ιταλία προσχώρησε το 1937. Εντμουντ Ράιτ, σ. 26.

⁵⁰ Εντμουντ Ράιτ, σ. 330.

⁵¹ Τζον Μπένσον & Τάκαιο Μάτσμουρα (John Benson & Takao Matsumura, 2001). *Japan, 1868-1945: From Isolation to Occupation*, Harlow, Pearson Education Limited, σ. 2.

2.2 Από την αποχώρηση από την Κοινωνία των Εθνών ως την ήττα στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο

Ο ιαπωνικός милитарισμός και ακραίος εθνικισμός ήταν στο επίκεντρο της ζωής στη χώρα κατά τη διάρκεια του πρώτου μέρους της περιόδου Σόουα⁵². Λιγότερο γνωστός στην Ευρώπη από το γερμανικό ναζισμό ή τον ιταλικό φασισμό, ήταν η ιδεολογία που επωμίστηκε την ευθύνη για τα εγκλήματα που διαπράχθηκαν σε βάρος συν-Ασιατών τους από τους Ιάπωνες στρατιώτες⁵³. Συμπορευόμενος με την τότε επίσημη θρησκεία του κράτους, τον κρατικό Σιντοϊσμό (國家神道, State Shinto), ενδυναμωνόταν από την πίστη στη θεϊκή υπόσταση του αυτοκράτορα, παρόλο που ο αυτοκράτορας υπήρξε εν πολλοίς εργαλείο του στρατιωτικού καθεστώτος, που στραγγάλισε την αδύναμη ιαπωνική δημοκρατία της περιόδου Τάισο. Ξεκινώντας από παλαιότερες κτήσεις της, όπως την Κορέα, την Ταϊβάν και τη Μαντσουρία —σήμερα γνωστή ως βορειοανατολική Κίνα—, η Ιαπωνική Αυτοκρατορία από τη δεκαετία του 1930 μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1940 είχε καταλάβει μια τεράστια χερσαία και κυρίως θαλάσσια έκταση, από τις μεγαλύτερες που βρίσκονταν υπό τον έλεγχο μιας και μόνο κυβέρνησης στην ανθρώπινη ιστορία. Στη μεγαλύτερή της εξάπλωση, ήλεγχε μεγάλο μέρος της ανατολικής Κίνας, την ηπειρωτική και νησιωτική νοτιοανατολική Ασία, το βόρειο τμήμα τη Νέας Γουινέας (New Guinea, 新幾內亞島) και σημαντικό τμήμα του

⁵² Αόκι Εϊτσι, σ. 36.

⁵³ Σημαντικοί ηγέτες του στρατιωτικού κατεστημένου εκείνη την περίοδο ήταν ο Ισιουάρα Κάντζι (石原莞爾, Ishiwara Kanji), και ο Τότζο Χιντέκι (東條英機, Tojo Hideki). Βλ. Γιαν Παλμόφσκι, σ. 331 και σ. 679.

βορειοδυτικού Ειρηνικού Ωκεανού μέχρι τα Νησιά Μάρσαλ (Marshall Islands, 馬紹爾群島) και τη σημερινή Δημοκρατία του Κιριμπάς, που τότε ονομαζόταν Νησιά Γκίλμπερτ (Gilbert Islands, 吉爾伯特群島) στα ανατολικά, αλλά και τα νησιά Κουρίλες, νότια Σαχαλίνη (Καράφουτο) και Ατου (Attu, 阿圖島) και Κίσκα (Kiska, 基斯卡島) στο βορά⁵⁴. Τα δύο τελευταία βρίσκονται στη δυτική εσχατιά των Αλεούτων Νήσων (Aleutian Islands, 阿留申群島), που ανήκουν σήμερα στην αμερικανική πολιτεία της Αλάσκας. Τα περισσότερα από τα εδάφη που αποκτήθηκαν ανήκαν είτε στο κυρίως έδαφος μιας μεγάλης δύναμης, είτε στην αποικιακή αυτοκρατορία μιας μεγάλης δύναμης.

Το Σεπτέμβριο του 1940, η συμμαχία μεταξύ Ιαπωνίας, Γερμανίας και Ιταλίας επισφραγίστηκε με το Τριμερές Σύμφωνο⁵⁵ (Tripartite Pact, 三國公約), το οποίο προετοίμασε το πεδίο για την επικείμενη μεγάλη σύγκρουση μεταξύ Αξονα και Συμμάχων. Κατά τη διάρκεια του πολέμου, ενώ οι επίσημοι εχθροί ήταν οι συμμαχικές δυνάμεις, ανεπίσημως οι Γερμανοί ήταν αντιπαθείς, ακόμα και στον ιαπωνικό στρατό, λόγω της αλαζονείας τους και των απόψεων του Χίτλερ (Hitler, 希特勒) για την Ασία και την Ιαπωνία⁵⁶. Ενώ την προσοχή την περίοδο του Β' παγκοσμίου Πολέμου στην Ασία συχνά επιστά ο πόλεμος Ιαπωνίας-ΗΠΑ στον Ειρηνικό, μετά την αιφνιδιαστική επίθεση στον αμερικανικό στόλο⁵⁷ εκ μέρους

⁵⁴ Τζον Μπένσον & Τάκαο Μάτσμουρα, σ. 2.

⁵⁵ Γιαν Παλμόφσκι, σ. 26.

⁵⁶ Εντίμιον Ουίλκινσον, σ. 122.

⁵⁷ Εντμουντ Ράιτ, σ. 330.

ιαπωνικών αεροσκαφών στο Περγλ Χάρμπορ (Pearl Harbor, 珍珠港) της Χαβάης⁵⁸ το Δεκέμβριο του 1941 που ώθησε τις ΗΠΑ στον πόλεμο⁵⁹, την ίδια περίπου περίοδο έλαβε χώρα και ο Σινοϊαπωνικός Πόλεμος του 1937-45⁶⁰, μια ενδοασιατική σύγκρουση που έχει σημείο αναφοράς τη σφαγή στη Ναντζίνγκ ή Νανκίνγκ (南京, Nanjing or Nanking) 140.000 Κινέζων⁶¹. Αν και η συμπεριφορά των Ιαπώνων στρατιωτών της εποχής αντιμετωπίστηκε και συνεχίζει να αντιμετωπίζεται με αποστροφή σε ολόκληρη την ανατολική Ασία και τον κόσμο, συμπεριλαμβανομένης της ίδιας της Ιαπωνίας, η σφαγή της Ναντζίνγκ (南京大屠殺, Nanjing massacre) και τα μεγέθη των επιδρομών στην Κίνα, κάνουν την τελευταία να κατέχει ξεχωριστή θέση ανάμεσα στις χώρες που συνεχίζουν να βλέπουν επιφυλακτικά την Ιαπωνία.

Μια πτυχή με προεκτάσεις μέχρι τις μέρες μας που έχει τις ρίζες της σε αυτή την περίοδο είναι η πεποίθηση που είχε η ιαπωνική ηγεσία ότι, ως ανώτερη ποικιλοτρόπως από τις λοιπές ασιατικές χώρες, η Ιαπωνία όφειλε να δημιουργήσει μια αυτοκρατορία με την ίδια στο πηδάλιο, που θα καταλάμβανε μεγάλο μέρος της περιοχής Ασίας-Ειρηνικού. Η αυτοκρατορία αυτή, τόσο στην ιδεαλιστική της μορφή όσο και στη μορφή που έλαβε στην πράξη κατά τις δεκαετίες 1930-40, ήταν ευφημιστικά γνωστή ως «Σφαίρα Συνευημερίας της Ανατολικής Ασίας»⁶² (東亞共榮圈, East Asia Co-Prosperty Sphere), αν και κανείς δεν μπορεί να είναι σίγουρος ότι όντως δε θα εξελισσόταν σε γνήσια σφαίρα συνευημερίας σε

⁵⁸ Είχε προηγηθεί η απαγόρευση εξαγωγών αμερικανικού πετρελαίου στην Ιαπωνία και το πάγωμα ιαπωνικών περιουσιακών στοιχείων από τις ΗΠΑ, μετά την επέλαση της Ιαπωνίας στην πρώην γαλλική Ινδοκίνα. Βλ. Αόκι Εϊτσι, σ. 75.

⁵⁹ Εντμουντ Ράιτ, σ. 493.

⁶⁰ Το γεγονός που πυροδότησε την έναρξη του πολέμου ήταν το «Περιστατικό της Γέφυρας του Μάρκο Πόλο» (盧溝橋事變, Marco Polo Bridge Incident) τον Ιούλιο του 1937. Βλ. Γιαν Παλμόφσκι, σ. 439. Στα κινέζικα, το περιστατικό είναι γνωστό και ως 七七事變, ή «περιστατικό της 7^{ης} Ιουλίου».

⁶¹ Ρόζαλιν Θάιρο, σ. 55.

⁶² Η ανακοίνωση για αυτή τη μη δυτική «Νέα Τάξη Πραγμάτων» έγινε τον Αύγουστο του 1940. Βλ. και Αόκι Εϊτσι, σ. 75.

περίπτωση επιβίωσής της πέραν του 1945. Αυτό που είναι γνωστό από την ιστορία είναι ότι ο στρατιωτικός εθνικισμός της Ιαπωνίας, μαζί με το σύστημα αξιών της και τις αυτοκρατορικές βλέψεις της, υπέστησαν ανεπανόρθωτο μέχρι σήμερα πλήγμα όταν αναγκάστηκε να παραδοθεί στους Συμμάχους⁶³ μετά τις τεράστιες απώλειες σε ζωές και υλικό στις μάχες του Ειρηνικού και τη δις ρίψη ατομικής βόμβας στη δυτική Ιαπωνία.

⁶³ Στις 2 Σεπτεμβρίου του 1945, άνευ όρων. Γιαν Παλμόφσκι , σ. 341.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΔΙΕΘΝΗΣ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΙΑΠΩΝΙΑΣ

3.1 Αναδρομή στην περίοδο 1945-2012

Μετά την επίσημη παράδοση της Ιαπωνίας το Σεπτέμβριο του 1945⁶⁴, πολλές αλλαγές συμβαίνουν μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα εντός της Ιαπωνίας που επηρεάζουν το πολιτικό σύστημα της χώρας. Η Ιαπωνία τίθεται υπό κατοχή από τους Συμμάχους⁶⁵, κυρίως με συμμετοχή των αμερικανικών στρατευμάτων⁶⁶, υπό το Στρατηγό Ντάγκλας ΜακΑρθουρ (General Douglas MacArthur, 道格拉斯·麥克阿瑟將軍)⁶⁷. Το κράτος αποστρατιωτικοποιείται και εκδημοκρατίζεται⁶⁸. Το Δεκέμβριο του 1945, διαχωρίζεται η θρησκεία από το κράτος⁶⁹ και, ως επιστέγασμα, την 1η Ιανουαρίου του 1946, ο αυτοκράτορας Χιρόχιτο (裕仁, Hirohito) επισήμως απαρνείται τη θεϊκή του υπόσταση⁷⁰. Οι πρώτες Ιαπωνικές εκλογές μετά τη λήξη του πολέμου γίνονται τον Απρίλιο του ίδιου έτους, με τη συμμετοχή γυναικών και στο εκλογικό σώμα και ως υποψήφιος⁷¹. Έχει επανεκκινηθεί η μεταμόρφωση της Ιαπωνίας σε θεσμικά δυτική κοινωνία,

⁶⁴ Πολ Μπέιλι (Paul Bailey, 1996). *Postwar Japan: 1945 to the Present*, Cambridge, Massachusetts, Blackwell Publishers, σ. vii.

⁶⁵ Αόκι Εϊτσι, σ. 37.

⁶⁶ Αν και τυπικά συμμετείχαν πολλά κράτη πλην των ΗΠΑ, συμπεριλαμβανομένης της Κίνας, της Σοβιετικής Ένωσης και της Βρετανίας. Βλ. Εντμουντ Ράιτ, σ. 331.

⁶⁷ Ρόζαλιν Θάιρο, σ. 55.

⁶⁸ Αόκι Εϊτσι, σ. 37.

⁶⁹ Πολ Μπέιλι, σ. vii.

⁷⁰ ό.π., σ. vii.

⁷¹ ό.π., σ. vii.

διαδικασία που το στρατιωτικό καθεστώς είχε προσωρινά και επιλεκτικά ανατρέψει.

Στις 3 Μαΐου του 1947, τίθεται σε ισχύ το μεταπολεμικό Σύνταγμα της Ιαπωνίας (日本國憲法, Constitution of Japan), το οποίο αντικαθιστά το Σύνταγμα της Αυτοκρατορίας της Ιαπωνίας (ή Σύνταγμα Μείτζι)⁷². Το νέο σύνταγμα αποκηρύσσει τον πόλεμο και τα όπλα, υποστηρίζει τα ανθρώπινα δικαιώματα και μετατοπίζει το κέντρο της εθνικής κυριαρχίας από τον αυτοκράτορα στο λαό⁷³. Μέχρι και πρόσφατα η Ιαπωνία, αν και έχει από τις πιο σύγχρονες στρατιωτικές δυνάμεις στον κόσμο, έχει μικρές δαπάνες για τα δεδομένα της Δύσης⁷⁴.

Τον Ιούνιο του 1950, πριν το ξέσπασμα του Πολέμου της Κορέας (朝鮮戰爭, Korean War), η Ουάσινγκτον πιέζει την ιαπωνική πλευρά για επανεξοπλισμό⁷⁵. Το Σεπτέμβριο του 1951, η Ιαπωνία και οι ΗΠΑ υπογράφουν Συνθήκη Ασφάλειας (Security Treaty, 安全條約) για την παραμονή Αμερικανών στρατιωτών σε βάσεις στην Ιαπωνία⁷⁶, ενώ το Μάρτιο του 1954 οι δύο χώρες υπογράφουν τη Συμφωνία Αμοιβαίας Βοήθειας για την Ασφάλεια (Mutual Security Assistance Agreement, 安全上互助協議), που προβλέπει αυξημένη αμερικανική στρατιωτική βοήθεια⁷⁷. Αυτές οι συμφωνίες αποτέλεσαν τον πυλώνα της μεταπολεμικής εξωτερικής και αμυντικής πολιτικής της Ιαπωνίας⁷⁸. Το Δεκέμβριο του 1956, η Ιαπωνία γίνεται μέλος του ΟΗΕ⁷⁹, αφού έχει ήδη ξαναγίνει κυρίαρχο κράτος τον Απρίλιο του 1952⁸⁰. Το Μάιο του 1972, η Οκινάουα (沖繩, Okinawa) επιστρέφεται στην

⁷² Αόκι Εϊτσι, σ. 40.

⁷³ ό.π., σ. 40.

⁷⁴ Εντμουντ Ράιτ, σ. 331.

⁷⁵ Πολ Μπέιλι, σ. ix.

⁷⁶ ό.π., σ. ix.

⁷⁷ ό.π., σ. ix.

⁷⁸ Βλ. Γιαν Παλμόφσκι, σ. 343.

⁷⁹ Πολ Μπέιλι, σ. x. Άλλοι διεθνείς οργανισμοί όπου η Ιαπωνία μετέχει είναι ο ΟΟΣΑ και το ΔΝΤ. Βλ. Τζέιμς Ι. Μάτρεϊ, (James I. Matray, 2001). *Japan's Emergence as a Global Power*, Westport, CT, Greenwood Press, σ. xxvi.

⁸⁰ Πολ Μπέιλι, σ. ix.

Ιαπωνία⁸¹, μετά από επιτυχείς διαπραγματεύσεις του Πρωθυπουργού Σάτο Εϊσακου (佐藤榮作, Eisaku Sato) με τους Αμερικανούς⁸². Από το 1952 και την επανάκτηση της εθνικής κυριαρχίας μέχρι τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου (Cold War, 冷戦) το 1989, βάση της ιαπωνικής εξωτερικής πολιτικής αποτέλεσε το Δόγμα Γιόσιντα (吉田茂主義, Yoshida Doctrine), από το όνομα του Πρωθυπουργού Γιόσιντα Σιγκέρου (吉田茂, Yoshida Shigeru), που πρώτος επιτόησε και εφάρμοσε αυτή την προσέγγιση⁸³. Κατά τη διάρκεια αλλά και μετά την αποχώρηση του Γιόσιντα το 1954, η θέση της Ιαπωνίας στις διεθνείς υποθέσεις ήταν ενός πλήρως εξαρτώμενου εταίρου των ΗΠΑ⁸⁴, κάτι που συνεχίζεται ως ένα βαθμό και στις μέρες μας. Τη δεκαετία του 1980, η κυβέρνηση του Νακασόνε Γιασουχίρο (中曾根康弘, Nakasone Yasuhiro) χρησιμοποίησε τον όρο «διοικητική μεταρρύθμιση» (行政改革, administrative reform) για να δηλώσει ένα σύνολο πολιτικών που περιλάμβαναν τη διεύρυνση των διεθνών σχέσεων της χώρας⁸⁵.

Το ιαπωνικό κράτος έχει αναλάβει, μετά την είσοδό του στον ΟΗΕ και την οικονομική μεγέθυνση της Ιαπωνίας, τις αυξημένες ευθύνες που συνοδεύουν μια ισχυρή οικονομική δύναμη. Η συνεισφορά της Ιαπωνίας στις υπηρεσίες του ΟΗΕ είναι αποτέλεσμα της έμφασης διαδοχικών ιαπωνικών κυβερνήσεων στη συμμετοχή σε τέτοιου είδους προγράμματα⁸⁶. Το Δεκέμβριο του 1989, μάλιστα, η Ιαπωνία έγινε ο μεγαλύτερος χορηγός βοήθειας στον κόσμο⁸⁷. Τον Ιούνιο του 1992, πέρασε νομοθεσία που επέτρεπε στις ιαπωνικές Δυνάμεις Αυτοάμυνας (自

⁸¹ Πολ Μπέιλι, σ. xii και Γιαν Παλμόφσκι, σ. 342.

⁸² Γιαν Παλμόφσκι, σ. 342.

⁸³ Τζέιμς Ι. Μάτρεϊ, σ. 200.

⁸⁴ ό.π., σ. 200.

⁸⁵ ό.π., σ. 196.

⁸⁶ Σίντνεϊ Γκίφαρντ, (Sydney Giffard, 1994). *Japan Among the Powers*, New Haven & London, Yale University Press., σ. xxi.

⁸⁷ Τζέιμς Ι. Μάτρεϊ, σ. xxxv.

衛隊, Self-Defence Forces) να συμμετέχουν σε επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης που διοργανώνει ο ΟΗΕ στο εξωτερικό⁸⁸. Τον ίδιο μήνα, 1800 μέλη των ΔΑΑ αποστέλλονται στην Καμπότζη⁸⁹, ενώ τον Ιανουάριο του 1993 και τον Ιανουάριο του 1994, δυνάμεις στέλνονται στη Μοζαμβίκη και τη Ρουάντα, αντίστοιχα⁹⁰.

Το κόμμα που κατείχε την εξουσία περισσότερο από όλα στην Ιαπωνία μεταπολεμικά, και είναι το σημερινό κυβερνών κόμμα μετά από ένα μικρό διάλειμμα κυβέρνησης του Δημοκρατικού Κόμματος της Ιαπωνίας (日本民主黨, Democratic Party of Japan, acronym: DPJ) είναι το —συντηρητικό— Φιλελεύθερο Δημοκρατικό Κόμμα (自由民主黨, 簡稱為自民黨, Liberal Democratic Party, acronym: LDP)⁹¹. Η κυβέρνηση Τανάκα (1972-1974) μπορεί να θεωρηθεί ως η συμβολική κορύφωση της ιαπωνικής μεταπολεμικής πολιτικής σκηνής. Ο Πρωθυπουργός Τανάκα Κακουέι (田中角榮, Tanaka Kakuei), αυτοδημιούργητος πολιτικός, έχει συγκριθεί με τη γνωστή προσωπικότητα του παρελθόντος Τογιοτόμι Χιντεγιόσι (豊臣秀吉, Toyotomi Hideyoshi), ο οποίος από την έσχατη ένδεια έφτασε να κατέχει θέση αυτοκρατορικού συμβούλου⁹².

Ο Πρωθυπουργός Κίσι Νόμπουσκε (岸信介, Kishi Nobusuke) επισκέφτηκε, το 1957, 15 χώρες της Ασίας και της Ωκεανίας, έχοντας ως στόχο να προλειάνει το έδαφος για διαπραγματεύσεις με τις ΗΠΑ, ζητώντας η Ιαπωνία να παίξει μείζονα ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη της νοτιοανατολικής Ασίας. Άλλος στόχος ήταν η κατασκευή μιας αντικομμουνιστικής οικονομικής ζώνης στη νοτιοανατολική Ασία για την ιαπωνική οικονομία⁹³. Μετά τη λήξη του προγράμματος αποζημιώσεων, το

⁸⁸ Εντμουντ Ράιτ, σ. 331, Τζέιμς Ι. Μάτρεϊ, σ. xxxvi.

⁸⁹ Τζέιμς Ι. Μάτρεϊ, σ. xxxvi.

⁹⁰ ό.π., σ. xxxvii.

⁹¹ Μάσουμι Τζουνόσουκε (Masumi Junnosuke, 1995). *Contemporary Politics in Japan*, Berkeley, Los Angeles & London, University of California Press, σ. 1.

⁹² ό.π., σ. 9.

⁹³ ό.π., σ. 22.

1975, οι διαστάσεις της Ιαπωνικής βοήθειας αυξήθηκαν⁹⁴, ενώ στο τέλος της δεκαετίας του 1980, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η Ιαπωνία έγινε ο μεγαλύτερος δωρητής βοήθειας στον κόσμο, το 60% της οποίας πήγαινε στη νοτιοανατολική Ασία⁹⁵. Το 1989, μετά το θάνατο του αυτοκράτορα Σόουα — Χιρόχιτο—, διαδέχεται ως αυτοκράτορας ο Ακίχιτο (明仁, Akihito), επιβεβαιώνοντας την υποστήριξη των Ιαπώνων στο θεσμό της συνταγματικής μοναρχίας⁹⁶. Με την ευκαιρία της 50ής επετείου από τη λήξη του πολέμου στον Ειρηνικό, η ιαπωνική κυβέρνηση ζήτησε επισήμως συγγνώμη για τις πράξεις της Ιαπωνίας κατά τη σύγκρουση⁹⁷. Μετά από τους μειωμένους ρυθμούς ανάπτυξης που παρουσίασε το Ιαπωνικό ΑΕΠ στις αρχές της δεκαετίας του 1990, η κατάσταση επιδεινώθηκε περαιτέρω από την οικονομική κρίση στη νοτιοανατολική Ασία την περίοδο 1997-8, ενώ η στασιμότητα συνεχίστηκε και στην επόμενη δεκαετία⁹⁸, περιορίζοντας τα ποσά που μπορούσαν να διατεθούν σε επενδύσεις στο εξωτερικό⁹⁹ και διαψεύδοντας τις πεποιθήσεις κάποιων κατά την περίοδο του οικονομικού θαύματος ότι η Ιαπωνία θα αναπτυσσόταν αενάως και θα απειλούσε να εκτοπίσει τις ΗΠΑ από τη θέση της μεγαλύτερης οικονομίας στον κόσμο.

Η ιαπωνική πολιτική σκηνή από το 1945 και μετά μπορεί μεν να χαρακτηρίζεται από τη συντριπτική και μακροχρόνια παρουσία του ΦΔΚ στην εξουσία, όμως οι πρωθυπουργοί που είναι επικεφαλής των κυβερνήσεων παραμένουν στη θέση τους σπάνια για πάνω από 4 χρόνια¹⁰⁰. Ο τελευταίος από τους πρωθυπουργούς που δεν ακολούθησε αυτή την τάση για «πρωθυπουργική αστάθεια» ήταν ο Κόιζουμι Τζουνίτσιρο (小泉純一郎, Koizumi Junichiro), που βρέθηκε στη θέση του επικεφαλής της κυβέρνησης το 2001-6¹⁰¹. Από τότε οι πρωθυπουργικές θητείες

⁹⁴ Σίντνεϊ Γκίφαρντ, σ. 183.

⁹⁵ ό.π., σ. 183.

⁹⁶ Αόκι Εϊτσι, σ. 49.

⁹⁷ Εντμουντ Ράιτ, σ. 330. Βλ. και Τζέιμς Ι. Μάτρεϊ, σ. xxxvii.

⁹⁸ Εντμουντ Ράιτ, σ. 330.

⁹⁹ Τζέιμς Ι. Μάτρεϊ, σ. xxxv.

¹⁰⁰ Βλ. Γιαν Παλμόφσκι, σ. 340.

¹⁰¹ Γιαν Παλμόφσκι, σ. 340.

είναι τόσο σύντομες, που η Ιαπωνία είναι γνωστή περιπαικτικά ως «η χώρα που αλλάζει πρωθυπουργό μια φορά το χρόνο»¹⁰².

Οι νωπές μνήμες από το ατύχημα στον πυρηνικό σταθμό της Φουκουσίμα (福島, Fukushima), στις 11 Μαρτίου 2011, αρκούν για να αναφερθεί αυτό το συμβάν στην εργασία, όμως η επιρροή του ατυχήματος στις διεθνείς σχέσεις της Ιαπωνίας δεν αναμένεται να έχει διάρκεια, ούτε και να υπήρξε έστω αξιομνημόνευτη ποτέ. Η αποστολή βοήθειας από χώρες που έχουν ανεπίλυτα ζητήματα με την Ιαπωνία, όπως η συνδρομή της Κίνας, εντάσσεται σε αποστολές «ρουτίνας» που προετοιμάζονται για όπου έχει ανάγκη ο συνάνθρωπος και, παρόλη την πολιτική πρωτοβουλία που είναι απαραίτητη για να οργανωθούν, η καλή θέληση αμείβεται και με το παραπάνω από την ενίσχυση της εικόνας της χώρας-αρωγού βοήθειας στο εξωτερικό και το εσωτερικό της. Είναι μια συνθήκη αμοιβαίου οφέλους. Συμπερασματικά, η στήριξη προς την Ιαπωνία από χώρες όπως η Κίνα κατά τις δυσκολότερες στιγμές μετά το πυρηνικό ατύχημα δεν είχαν επίπτωση στις διμερείς σχέσεις, όπως φαίνεται από την έκρηξη αντιιαπωνικών διαδηλώσεων στην Κίνα τον επόμενο χρόνο¹⁰³.

3.2 Εδαφικές διαφορές στη σύγχρονη εποχή

Μπορεί να ειπωθεί ότι από τα πιο ακανθώδη ζητήματα της σύγχρονης ιαπωνικής εξωτερικής πολιτικής είναι οι ανεπίλυτες συνοριακές διαφορές, κάποιες από τις οποίες έχουν απασχολήσει ιδιαίτερα το διεθνή τύπο τελευταία. Είναι τόσο σπουδαίες επειδή καμία πλευρά δε δείχνει να υποχωρεί, και επειδή η ανάφλεξη κάποιων από αυτές έχει οδηγήσει ειδικούς να προβλέψουν μέχρι και πολεμική αντιπαράθεση. Η παρούσα υποενοότητα είναι αφιερωμένη στην ιστορία των διενέξεων αυτών. Οι υπο-υποενοότητες της τοποθετούνται με γεωγραφική σειρά,

¹⁰² Απόδοση από το συγγραφέα του γενικού νοήματος αυτής της εντύπωσης που προκαλεί η Ιαπωνία. Η έκφραση που χρησιμοποιείται παραπάνω δεν είναι ακριβής μετάφραση.

¹⁰³ Οι αντιιαπωνικές διαδηλώσεις στην Κίνα δεν είναι σπάνιο φαινόμενο. Εκτός των τελευταίων χρόνων, παρατηρήθηκαν και το 1985, αλλά και το 2005. Βλ. Τζέιμς Ι. Μάτρεϊ, σ. xxxiii, και sina.com, μέσω www.courrierinternationale.com. Ανάκτηση 10/03/2013.

από βορά προς νότο. Λόγω ανάλυσής τους σε αυτή την υποενότητα, δεν αναφέρονται εκτενώς στα κεφάλαια ή υποενότητες που είναι αφιερωμένα στις χώρες που βρίσκονται σε διένεξη με την Ιαπωνία.

3.2.1 Βόρειες Περιοχές (Νότιες Κουρίλες)—Ρωσία

Οι Βόρειες Περιοχές/Νότιες Κουρίλες βρίσκονται βόρεια του βορειότερου ιαπωνικού νησιού, Χοκάιντο¹⁰⁴ (北海道, Hokkaido), διοικούνται από τη Ρωσική Ομοσπονδία και ο πληθυσμός τους είναι κατεξοχήν ρωσικής καταγωγής. αλλά διεκδικούνται από την Ιαπωνία. Η ιαπωνική πλευρά ονομάζει τα νησιά των Βόρειων Περιοχών (北方四島¹⁰⁵, Northern Territories) —από το βορά προς το νότο και από τη δύση προς την ανατολή— ως εξής: νησί Ετορόφου (擇捉島, Etorofu Island), νησί Κουνασίρι (國後島, Kunashiri Island), νησί Σικοτάν (色丹島, Shikotan Island) και νησιά Χαμπομάι (齒舞群島, Habomai Islands). Η ρωσική πλευρά αποκαλεί τα νοτιότερα νησιά των Κουριλών (South Kurils, 南千島群島) με τα ίδια ονόματα, εκτός από το Ετορόφου —Ιτουρούπ για τους Ρώσους— και το Κουνασίρι —Κουνασίρ για τους Ρώσους. Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, η τότε Σοβιετική Ένωση προσάρτησε τα νησιά μαζί με τις υπόλοιπες Κουρίλες και αρνείται να τα επιστρέψει στην Ιαπωνία¹⁰⁶. Η Ιαπωνία και η Ρωσία δεν έχουν συνάψει επίσημα ειρήνη από το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο λόγω αυτής της διένεξης¹⁰⁷. Μετά την ήττα της Ιαπωνίας στον πόλεμο, το Σεπτέμβριο του 1951, η χώρα υπέγραψε τη Συνθήκη του Σαν Φρανσίσκο (Treaty of San Francisco, 舊金山

¹⁰⁴ Τζέιμς Ι. Μάτρεϊ, σ. 198.

¹⁰⁵ Οι κινέζικοι χαρακτήρες σημαίνουν «τα 4 νησιά του βορά». Επίσης, μπορεί να συναντηθεί ο όρος 北方領土, που σημαίνει «εδάφη του βορά» ή «επικράτεια του βορά».

¹⁰⁶ Τζέιμς Ι. Μάτρεϊ, σ. 198.

¹⁰⁷ Φυλλάδιο σε μορφή PDF: Japan's Northern Territories: For A Relationship of Genuine Trust, από mofa.go.jp. Ανάκτηση 10/03/2013.

條約) μαζί με 48 κράτη του συμμαχικού στρατοπέδου, αλλά όχι τη Σοβιετική Ένωση¹⁰⁸. Στη συνθήκη, η Ιαπωνία παραιτήθηκε από όλα τα δικαιώματα στις Κουρίλες, αλλά το κείμενο δεν όριζε ποια νησιά αποτελούν τις Κουρίλες¹⁰⁹, αφήνοντας κάθε πλευρά να το ερμηνεύσει με τον τρόπο της. Για την Ιαπωνία, στις «Κουρίλες» δεν περιλαμβάνονται οι αποκαλούμενες από τους Ρώσους «νότιες Κουρίλες». Το 1981, σε μια κίνηση αρκετά ταιριαστή στην Ιαπωνία¹¹⁰, η 7^η Φεβρουαρίου ορίζεται ως «Ημέρα των Βόρειων Περιοχών»¹¹¹ (北方領土日, Northern Territories Day).

Από τις τρεις διενέξεις που παρουσιάζονται στην εργασία, αυτή των Βόρειων Περιοχών/Νότιων Κουριλών κινείται πρόσφατα σε πιο ήπιους τόνους σε σχέση με τις υπόλοιπες, αν και για την ιαπωνική πλευρά και οι τρεις είναι εξίσου σημαντικές ως θέματα που άπτονται της εθνικής επικράτειας.

3.2.2 Νησί Τακέσιμα (Ντόκντο)— Νότια Κορέα

Οι βραχονησίδες που βρίσκονται βορειοδυτικά των ιαπωνικών νησιών Οκι (隱岐諸島, Oki Islands) και νοτιοανατολικά του κορεάτικου νησιού Ούλινγκντο (鬱陵島, Ulleungdo) στη Θάλασσα της Ιαπωνίας/Ανατολική Θάλασσα¹¹² (日本海/東海, Sea of Japan/East Sea) είναι γνωστές ως σύνολο στην Ιαπωνία ως Τακέσιμα (竹島¹¹³, Takeshima) και στην Κορέα ως Ντόκντο (獨島¹¹⁴, Dokdo). Τα

¹⁰⁸ Αόκι Εϊτσι, σ. 85.

¹⁰⁹ ό.π., σ. 85.

¹¹⁰ Με την έννοια ότι συχνά ορίζονται καινοτόμοι εθνικές εορτές ή επέτειοι, όπως για παράδειγμα με αφορμή τους Ολυμπιακούς του Τόκιο ή το ατύχημα στη Φουκουσίμα.

¹¹¹ Τζέιμς Ι. Μάτρεϊ, σ. xxxii.

¹¹² Διεθνώς είναι περισσότερο γνωστή ως Θάλασσα της Ιαπωνίας, αλλά στην Κορέα αναφέρεται ως Ανατολική Θάλασσα.

¹¹³ Οι κινέζικοι χαρακτήρες σημαίνουν «νησί των μπαμπού».

¹¹⁴ Οι κινέζικοι χαρακτήρες σημαίνουν «μοναχικό νησί».

κυριότερα δύο νησιά είναι το Δυτικό Νησί (西島, West Island) και το Ανατολικό Νησί (東島, East Island). Το όνομα των νησιών που είναι σε χρήση παράλληλα στη Δύση είναι «Βράχια Λιανκούρ» (Liancourt Rocks, 利揚庫爾岩), από το όνομα ενός γαλλικού πλοίου. Συχνά αναφέρονται ως «το νησί» Τακέσιμα/Ντόκντο, όμως γεωγραφικά είναι περισσότερα του ενός.

Οι νησίδες είναι υπό τον έλεγχο της Νότιας Κορέας, ενώ η διεκδικούσα Ιαπωνία τα υπάγει στην περιφέρεια¹¹⁵ Σιμάνε (島根縣, Shimane Prefecture). Η ίδια περιφέρεια καθιέρωσε την «Ημέρα του Τακέσιμα» (竹島日, Takeshima Day), που προκάλεσε αντιδράσεις στη Νότια Κορέα το 2012. Παράλληλα, στις επίσημες ιαπωνικές εορταστικές εκδηλώσεις για το νέο έτος το 2013 έλειψε η παρουσία της κορεάτικης ποπ μουσικής, που έχει κατά τα άλλα ιδιαίτερη απήχηση στην Ιαπωνία.

3.2.3 Νησιά Σενκάκου/Ντιάογιου— Κίνα (ΛΔΚ και ΔτΚ)

Τελευταία αφέθηκε η ανάλυση της περισσότερο θερμής εδαφικής διένεξης που έχει να αντιμετωπίσει η ιαπωνική εξωτερική πολιτική. Το μέγεθος της Κίνας και οι στενοί οικονομικοί δεσμοί με την Ιαπωνία, αλλά και η ισχύς των δύο αντίπαλων πλευρών σε διεθνή κλίμακα κάνουν τη διένεξη ελκυστική για τα μέσα —μαζικής επικοινωνίας και όχι μόνο— σε όλο τον κόσμο. Η ομάδα νησιών που αποκαλείται Σενκάκου (尖閣諸島, Senkaku Islands) από την Ιαπωνία και Ντιάογιου (釣魚島群島, Diaoyu Islands) από την Κίνα —στα κινέζικα χρησιμοποιείται παράλληλα και η ονομασία 釣魚台— βρίσκεται πιο κοντά στην Ταϊβάν —βορειοανατολικά του νησιού πιο συγκεκριμένα— παρά στην ηπειρωτική Κίνα. Η ιαπωνική περιφέρεια που βρίσκεται πιο κοντά είναι αυτή της Οκινάουα, της οποίας και μέρος

¹¹⁵ Μια πιο ακριβής μετάφραση του όρου από τα ιαπωνικά και τα αγγλικά είναι «νομός» ή «νομαρχία».

θεωρούνται τα νησιά από την ιαπωνική πλευρά. Τα νησιά αυτά της Ανατολικής Σινικής Θάλασσας βρίσκονται κοντά σε υποθαλάσσιο κοίτασμα υδρογονανθράκων, το οποίο ανακαλύφθηκε το 1968¹¹⁶, και διοικούνται από την Ιαπωνία. Η —μη αναγνωρισμένη από τα περισσότερα κράτη και μη μέλος του ΟΗΕ— κυβέρνηση της Ταϊβάν είναι η τρίτη που διεκδικεί τα νησιά, όμως διστάζει να εκφράσει τις διεκδικήσεις της σε εντονότερους τόνους, καθώς είναι η πιο αδύναμη εκ των τριών και εξαρτάται οικονομικά από Ιαπωνία και ηπειρωτική Κίνα.

Το 1895, τα νησιά Σενκάκου/Ντιάογιου περνούν, μαζί με την Ταϊβάν, υπό ιαπωνική διοίκηση. Περίπου διακόσιοι Ιάπωνες εγκαθίστανται στα ακατοίκητα μέχρι τότε νησιά¹¹⁷. Το 1952, με τη Συνθήκη του Σαν Φρανσίσκο, το αρχιπέλαγος της Οκινάουα, μαζί με τα νησιά, επιτάσσεται στις ΗΠΑ¹¹⁸. Το 1971, το Πεκίνο αρχίζει να διεκδικεί τα νησιά¹¹⁹. Τον Ιανουάριο του 1978, εκατό κινέζικα αλιευτικά σκάφη κινούνται προς τα νησιά Σενκάκου/Ντιάογιου¹²⁰, υπογραμμίζοντας τη διεκδίκηση των νησιών από την κινέζικη πλευρά. Το Σεπτέμβριο του 2010, ο πλοίαρχος ενός κινέζικου αλιευτικού σκάφους που έπλεε κοντά στα νησιά συνελήφθη από την ιαπωνική ακτοφυλακή. Ακολούθησε η απελευθέρωσή του, όμως είχε ήδη προκληθεί επεισόδιο ανάμεσα στις δύο χώρες¹²¹, και το Πεκίνο απάντησε με ένα σύντομο εμπάργκο στην εξαγωγή σπάνιων γαιών προς την Ιαπωνία¹²². Το Σεπτέμβριο του 2012, η Ιαπωνία προχώρησε σε

¹¹⁶ Πηγή: 東京新聞 και sina.com, μέσω www.courrierinternationale.com. Ανάκτηση 10/03/2013.

¹¹⁷ Πηγή: 東京新聞, μέσω www.courrierinternationale.com. Ανάκτηση 10/03/2013.

¹¹⁸ Πηγή: ό.π.. Ανάκτηση 10/03/2013.

¹¹⁹ Πηγή: ό.π.. Ανάκτηση 10/03/2013.

¹²⁰ Τζέιμς Ι. Μάτρεϊ, σ. xxxi.

¹²¹ “そこが聞きたい:習総書記と単独会談 山口那津男氏”, από 毎日新聞, 11/02/2013 東京朝刊. Ανάκτηση 10/03/2013.

¹²² Πηγή: 東京新聞 και sina.com, μέσω www.courrierinternationale.com. Ανάκτηση 10/03/2013.

εθνικοποίηση των αμφισβητούμενων νησιών¹²³, αγοράζοντάς τα από ιδιώτη, που θεωρούταν από την ιαπωνική πλευρά ως ο νόμιμος ιδιοκτήτης μέρους αυτών¹²⁴. Η κινέζικη πλευρά απάντησε με βίαιες αντιαπωνικές διαδηλώσεις σε πάνω από εκατό πόλεις¹²⁵ —που φημολογείται ότι ήταν υποκινούμενες, τουλάχιστο κατά ένα μέρος τους, από την κυβέρνηση—,μποϊκοτάζ των ιαπωνικών προϊόντων και απεργίες στα ιαπωνικά εργοστάσια σε κινέζικο έδαφος. Η ιαπωνική οικονομία, ήδη επιβαρυνόμενη από τη χρόνια στασιμότητα/ύφεση και την τριπλή καταστροφή στο ανατολικό μέρος του νησιού Χόνσου (本州, Honshu), υπέστη άλλο ένα πλήγμα.

3.3 Περίοδος 2012-2013 (πρόσφατη επικαιρότητα)

Οι τελευταίες εκλογές στην Ιαπωνία έλαβαν χώρα το Δεκέμβριο του 2012. Η νίκη σήμανε την εκ νέου πρωθυπουργοποίηση ενός γνωστού για τις συντηρητικές και πολεμοχαρείς (鷹派, hawkish) θέσεις του Αμπε Σίνζο. Ο Αμπε δήλωσε τις προθέσεις του να τροποποιήσει το Άρθρο 96 του Συντάγματος, απαραίτητο πρώτο βήμα για την αλλαγή του Αρθρου 9, το οποίο είναι αφιερωμένο στον πασιφισμό¹²⁶. Το Άρθρο 96 καθορίζει τους κανόνες οποιασδήποτε τροποποίησης του Συντάγματος¹²⁷. Ο Αμπε, κατά τη διάρκεια της πρόσφατης εκλογικής περιόδου, είχε πολλαπλώς υπενθυμίσει τη θέλησή του να επαναπροσδιορίσει την έννοια των «Δυνάμεων Αυτοάμυνας», όρος που χρησιμοποιείται για να δηλώσει τον ιαπωνικό

¹²³ “そこが聞きたい:習総書記と単国会談 山口那津男氏”, από 毎日新聞, 11/02/2013 東京朝刊. Ανάκτηση 10/03/2013.

¹²⁴ Πηγή: 東京新聞, μέσω www.courrierinternationale.com. Ανάκτηση 10/03/2013.

¹²⁵ Πηγή: 東京新聞 και sina.com, μέσω www.courrierinternationale.com. Ανάκτηση 10/03/2013.

¹²⁶ “Le premier ministre japonais veut réformer sa Constitution”, από LeMonde.fr, 31/01/2013. Ανάκτηση 10/03/2013.

¹²⁷ ό.π.. Ανάκτηση 10/03/2013.

στρατό, ώστε να αποκαλείται στρατιωτική δύναμη¹²⁸, δίχως ενδοιασμούς. Οι ΔΑΑ δεν έχουν μέχρι σήμερα κριθεί από το Ανώτατο Δικαστήριο της Ιαπωνίας για τη συνταγματικότητά τους, και αποτελούν σημείο τριβής εντός της χώρας, καθώς η ανάπτυξή τους μπορεί να ερμηνευτεί ως παραβίαση του Αρθρου 9¹²⁹.

Ο αμυντικός προϋπολογισμός της χώρας για το 2013-2014 αυξήθηκε για πρώτη φορά μετά από 11 χρόνια, και ανήλθε στα 52 δις δολάρια. Μέρος της αύξησης γίνεται για την «ασφάλεια» στη στρατιωτική ζώνη που εμπεριέχει τα νησιά Σενκάκου/Ντιάογιου¹³⁰.

¹²⁸ ό.π.. Ανάκτηση 10/03/2013.

¹²⁹ Λόκι Εϊττσι, σ. 44.

¹³⁰ “Le premier ministre japonais veut réformer sa Constitution”, από LeMonde.fr, 31/01/2013. Ανάκτηση 10/03/2013.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΣΧΕΣΕΙΣ ΙΑΠΩΝΙΑΣ-ΚΙΝΑΣ

Για τις σχέσεις της Ιαπωνίας με την Κίνα, χωρίς δισταγμό μπορεί κανείς να πει ότι είναι από τις σημαντικότερες στην Ασία και στον κόσμο. Για να το δικαιολογήσει αυτό κανείς, μπορεί να φέρει ως παράδειγμα το ΑΕΠ των δυο χωρών, στην τρίτη θέση της παγκόσμιας κατάταξης για την Ιαπωνία και στη δεύτερη για την Κίνα, που αν αθροιστεί πλησιάζει το αμερικανικό. Μπορεί επίσης να αναφέρει τον τεράστιο όγκο εμπορικών συναλλαγών και αμοιβαίων επενδύσεων που τα τελευταία λίγα χρόνια έχουν κάνει την Ιαπωνία περισσότερο και την Κίνα λιγότερο εξαρτώμενη από την άλλη πλευρά. Εκτός αυτών, μπορεί να ανατρέξει σε ρομαντικές και υπεραπλουστευμένες δυτικές αντιλήψεις περί των δύο κρατών ως τα πιο αναγνωρίσιμα στην ανατολική Ασία, μέχρι σημείου που να μην ξεχωρίζει η μια από την άλλη στη συνείδηση πολλών Δυτικών. Στη μακρά ιστορία των διμερών σχέσεων Ιαπωνίας-Κίνας, η πρώτη υπήρξε αρχικά περισσότερο ο καταναλωτής του πολιτισμού της άλλης, έχοντας ως αποτέλεσμα μια ανίσχυρη πολιτική θέση. Αργότερα αντιστράφηκαν οι ρόλοι, με την Ιαπωνία να είναι το —συχνά ανομολόγητο— πρότυπο για την Κίνα, ιδιαίτερα μετά το άνοιγμα της τελευταίας κατά τη δεκαετία του 1980. Μια ακόμα αναστροφή στην πρότερη και πιο «φυσική» θέση των πραγμάτων, αν κανείς αναλογιστεί τα μεγέθη των δύο χωρών, περιμένει στη γωνία...

** Η διένεξη των Σενκάκου/Ντιάογιου εξετάζεται στο 3.2.3 παραπάνω.*

4.1 Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας (ΛΔΚ ή Κίνα)

Από το 1952 μέχρι τη δεκαετία του 1970 η Ιαπωνία, όπως και οι υπόλοιπες χώρες-σύμμαχοι των ΗΠΑ, δε διατηρούσε πολιτικές σχέσεις με τη ΛΔΚ αλλά με τη ΔτΚ στην Ταϊβάν. Οι δύο αυτές κυβερνήσεις που μάχονταν για τη διοίκηση ολόκληρης της Κίνας προέκυψαν από τον κινέζικο εμφύλιο που έληξε το 1949 με νίκη των κομμουνιστών στην ηπειρωτική χώρα και την απόσυρση των εθνικιστών στο νησί της Ταϊβάν. Παρόλη την απουσία διαύλου επικοινωνίας στην πολιτική, η Ιαπωνία στην περίπτωση της ΛΔΚ¹³¹ πριν το 1972 ακολούθησε μια γραμμή διαχωρισμού πολιτικής και οικονομίας (政經分離, separation of politics and economics)¹³², συνεχίζοντας έτσι τις εμπορικές συναλλαγές, με εξαίρεση την περίοδο 1958-60¹³³. Η αμερικανική κυβέρνηση του Ρίτσαρντ Νίξον (Richard Nixon, 理查德·尼克松) το 1971 πήρε πρωτοβουλία για την σύναψη σχέσεων με τη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας¹³⁴, σε βάρος της κυβέρνησης στην Ταϊπέι (台北, Ταϊπέι), χωρίς να συμβουλευτεί πρώτα την ιαπωνική πλευρά¹³⁵. Το 1972 ο Πρωθυπουργός Τανάκα Κακουέι επισκέπτεται την Κίνα και ομαλοποιεί τις διμερείς σχέσεις¹³⁶ με τον Κινέζο Πρωθυπουργό Τζόου Εν Λάι¹³⁷ (周恩來, Zhou Enlai). Η παραίτηση του Χου Γιαομπάνγκ (胡耀邦, Hu Yaobang) το 1987 οδήγησε τις σχέσεις σε οπισθοδρόμηση, εφόσον κατηγορήθηκε για την εύνοιά του υπέρ της Ιαπωνίας¹³⁸. Η Κίνα έχει και αυτή υπάρξει παραλήπτης οικονομικής βοήθειας από την Ιαπωνία¹³⁹.

¹³¹ Όπως και της Βόρειας Κορέας. Βλ. Τζέιμς Ι. Μάτρεϊ, σ. 198.

¹³² Τζέιμς Ι. Μάτρεϊ, σ. 198.

¹³³ ό.π., σ. xxiv-xxv.

¹³⁴ Εν μέσω μιας ιαπωνοαμερικανικής διαμάχης για την κλωστοϋφαντουργία. Βλ. Αόκι Εϊττσι, σ. 77.

¹³⁵ Πολ Μπέιλι, σ. xii.

¹³⁶ ό.π., σ. xii.

¹³⁷ Τζέιμς Ι. Μάτρεϊ, σ. xxix.

¹³⁸ Σίντνεϊ Γκίφαρντ, σ. 182.

¹³⁹ Τζέιμς Ι. Μάτρεϊ, σ. xxxvii.

Ιαπωνία και Κίνα επιβεβαίωσαν ότι δε θα καταφύγουν στην απειλή των όπλων για να επιλύσουν τις εκκρεμείς διαφορές με τη Σινοϊαπωνική Συνθήκη Ειρήνης και Φιλίας (中日和平友好條約, China-Japan Peace and Friendship Treaty) του 1978 και υποσχέθηκαν την προώθηση αμοιβαία επωφελών στρατηγικών σχέσεων με τη Σινοϊαπωνική Κοινή Δήλωση του 2008. Κατ' αυτό τον τρόπο, τέθηκε το θεμέλιο των σύγχρονων σινοϊαπωνικών σχέσεων¹⁴⁰.

Οι δυσκολίες που ακόμη αντιμετωπίζουν οι σινοϊαπωνικές σχέσεις έχουν να κάνουν με την κληρονομιά του πολέμου, το θέμα της Ταϊβάν και τις διαφορετικές στρατηγικές συμμαχίες των δύο χωρών¹⁴¹. Στην «κληρονομιά του πολέμου» μπορούν να συμπεριληφθούν θέματα όπως η δημοσιογραφική και κυβερνητική κάλυψη του πρόσφατου παρελθόντος και η ευθύνη της Ιαπωνίας για τα δεινά του πολέμου όπως παρουσιάζεται —μεροληπτικά και διαστρεβλωμένα— στα ιαπωνικά σχολικά βιβλία. Επίσης, αναταραχή προκαλείται στην κινέζικη πλευρά από την επίσκεψη αξιωματούχων της ιαπωνικής κυβέρνησης στο Ιερό Γιάσκουνι (靖國神社¹⁴², Yasukuni Shrine) στο Τόκιο, όπου τιμάται η μνήμη των Ιαπώνων πεσόντων στον πόλεμο¹⁴³ και το οποίο χρησιμοποιείτο από το στρατό ήδη πριν το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο για την προώθηση πατριωτικών και εθνικιστικών αισθημάτων¹⁴⁴. Γεγονότα του πολέμου που παραμένουν στο συλλογικό υποσυνείδητο των Κινέζων είναι οι βιαιοπραγίες στη Ναντζίνγκ¹⁴⁵, η χρήση

¹⁴⁰ “そこが聞きたい:習総書記と単独会談 山口那津男氏”, από 毎日新聞, 11/02/2013 東京朝刊. Ανάκτηση 10/03/2013.

¹⁴¹ Σίντνεϊ Γκίφαρντ, σ. 181.

¹⁴² Οι κινέζικοι χαρακτήρες σημαίνουν «(σινοϊστικό) ιερό κατευνασμού της χώρας».

¹⁴³ Σίντνεϊ Γκίφαρντ, σ. 181.

¹⁴⁴ Τζέιμς Ι. Μάτρεϊ, σ. 200.

¹⁴⁵ Την πρώην πρωτεύουσα της εθνικιστικής Κίνας, όπου, το 1938, ο ιαπωνικός στρατός απέκτησε μέρος της κακής του φήμης μετά από φρικαλεότητες που διήρκεσαν δύομιση μήνες. Βλ. Τζον Μπένσον & Τάκαο Μάτσμουρα, σ. 250.

γυναικών της Κίνας ως «γυναίκες αναψυχής»¹⁴⁶ (慰安婦, comfort women) από τους Ιάπωνες στρατιώτες¹⁴⁷ και τα πειράματα πάνω σε ζωντανά υποκείμενα¹⁴⁸.

4.2 Δημοκρατία της Κίνας (ΔτΚ ή Ταϊβάν)

Οι σχέσεις της Ιαπωνίας με τη χώρα που αυτοαποκαλείται «Δημοκρατία της Κίνας» (中華民國, Republic of China) είναι στενές πολιτισμικά, ένεκα της προσάρτησης του νησιού της Ταϊβάν από την Ιαπωνία και της διατήρησής του υπό ιαπωνική κατοχή για δεκαετίες. Σε αντίθεση, όμως, με τους κατοίκους άλλων περιοχών που βρίσκονταν υπό ιαπωνική ηγεμονία για μικρότερο ή μεγαλύτερο διάστημα στις αρχές του 20ού αιώνα, ο πληθυσμός της Ταϊβάν δεν έχει, τουλάχιστο όσον αφορά το ίδιο το νησί, τις ίδιες αρνητικές αναμνήσεις από την ιαπωνική κατοχή. Οι κάτοικοι της Ταϊβάν της περιόδου της ιαπωνικής κατοχής είχαν γνώση της ιαπωνικής γλώσσας, ιαπωνική παιδεία και γενικά υποστήριζαν τις πολεμικές προσπάθειες της Ιαπωνίας. Η ιαπωνοποίηση της Ταϊβάν ήταν τόσο επιτυχημένη που, αν η Ιαπωνία δεν υποχρεωνόταν να την εγκαταλείψει μετά τον πόλεμο, θα ήταν από τους κυριότερους υποψηφίους για ολοκληρωτική ένταξη στην ιαπωνική επικράτεια.

Τον Απρίλιο του 1952, τον ίδιο μήνα που η Ιαπωνία επανακτά την εθνική της κυριαρχία, ο Πρωθυπουργός Γιόσιντα Σιγκέρου, υπογράφει συνθήκη ειρήνης με και αναγνωρίζει την κυβέρνηση του Τσιανγκ Κάι-σεκ ή Τζιανγκ Τζιε Σι (蔣介石, Chiang Kai-shek or Jiang Jieshi), που είχε καταφύγει στην Ταϊβάν, ως την κυβέρνηση ολόκληρης της Κίνας¹⁴⁹, σε βάρος της Κίνας του Μάο¹⁵⁰. Οι εμπορικοί και πολιτισμικοί δεσμοί παραμένουν ισχυροί σήμερα, παρά τη μη διατήρηση

¹⁴⁶ Ευφημισμός για τη σεξουαλική υποδούλωση. Βλ. Τζον Μπένσον & Τάκαο Μάτσμουρα, σ. 84.

¹⁴⁷ Βλ. Τζον Μπένσον & Τάκαο Μάτσμουρα, σ. 84.

¹⁴⁸ Τζον Μπένσον & Τάκαο Μάτσμουρα, σ. 84.

¹⁴⁹ Πολ Μπέλι, σ. ix.

¹⁵⁰ Τζέιμς Ι. Μάτρεϊ, σ. xxii.

πρεσβείας του Τόκιο στην Ταϊπέι και του αντιστρόφου, μετά την αναγνώριση της κυβέρνησης της ΛΔΚ από την Ιαπωνία το 1972¹⁵¹, ακολουθώντας τη γραμμή της Ουάσινγκτον.

¹⁵¹ ό.π., σ. xxix.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΣΧΕΣΕΙΣ ΙΑΠΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΥΠΟΛΟΙΠΩΝ ΚΡΑΤΩΝ ΑΣΙΑΣ-ΕΙΡΗΝΙΚΟΥ

Όπως και με την Κίνα, οι σχέσεις της Ιαπωνίας με τα υπόλοιπα κράτη της Ασίας και του Ειρηνικού είναι συναισθηματικά φορτισμένες από την εμπειρία των ιαπωνικών επιδιώξεων στην περιοχή πριν και κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Εκτός από την Κίνα και την Κορέα, όμως, καμία άλλη χώρα δεν έχει τόσο έντονες μνήμες από την ιαπωνική κατοχή, που διήρκεσε μερικά χρόνια στις περισσότερες των περιπτώσεων. Η ιαπωνική αυτοκρατορία δεν πρόλαβε και δεν είχε τις δυνάμεις να φτάσει μέχρι την Αυστραλία και τη Νέα Ζηλανδία, έχοντας ως αποτέλεσμα διαφορετικές αντιλήψεις για την Ιαπωνία πέρα από τα στενά Τόρες. Η Ιαπωνία, ως το πάλαι ποτέ μοναδικό αναπτυγμένο οικονομικά κράτος στην ανατολική Ασία και σημαντικό μέρος της Ωκεανίας, έπαιξε και εξακολουθεί να παίζει το ρόλο του αρωγού προς γειτονικά κράτη με τη μορφή ιδιωτικών επενδύσεων και κρατικής βοήθειας.

5.1 Κορέα

Γράφηκε στην αρχή του προηγούμενου κεφαλαίου ότι η Κίνα κατά τους προνεωτερικούς χρόνους υπήρξε ο παραγωγός του πολιτισμού προς κατανάλωση και έμπνευση από την Ιαπωνία. Η Κορέα σε αυτή τη διαδικασία υπήρξε συχνά ο «μεσάζων», λόγω της γεωγραφικής της θέσης. Στοιχεία πολιτισμού και θρησκείας

που αναπτύχθηκαν στην Κίνα πέρασαν στην Ιαπωνία συχνά μετά από κορεάτικη επεξεργασία και τροποποίηση.

Οι σχέσεις της Ιαπωνίας με την Κορέα ως σύνολο στη σύγχρονη εποχή έχουν ως σημαντικό σημείο αναφοράς την προσάρτηση της τελευταίας στην Ιαπωνική Αυτοκρατορία, στις αρχές του 20ού αιώνα. Ανεξάρτητα από την οικονομικοπολιτική και κοινωνική κατεύθυνση που πήραν τα δύο κορεατικά κράτη μετά το διαχωρισμό της Κορέας, αρχικά οι νωπές μνήμες από την ιαπωνική κατοχή δεν τους επέτρεπαν τη διατήρηση πολιτικών και οικονομικών σχέσεων με το Τόκιο. Όπως και οι Κινέζοι, οι Κορεάτες θυμούνται τη χρήση «γυναικών αναψυχής» από τους Ιάπωνες στρατιώτες και την καταπίεση των ελευθεριών τους κατά τη διάρκεια των δεκαετιών του 1930 και 1940. Αντίθετα, όμως, από την Κίνα, η Κορέα έχει μεγαλύτερη ιστορία υπό τη διοίκηση του Τόκιο, κάνοντας τα αισθήματα ενάντια στην Ιαπωνία¹⁵² να καλύπτουν μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Παρά τη συλλογική συνείδηση, όμως, που παραμένει αρνητική προς την Ιαπωνία και στα δύο τμήματα της Κορέας, οι πολιτικές και οικονομικές σχέσεις πήραν τελείως διαφορετική τροπή στον καπιταλιστικό νότο σε σχέση με τον κομμουνιστικό βορά.

Οι Κορεάτες αποτελούν από τις μεγαλύτερες μειονότητες στην κατά τα άλλα σχετικά ομοιογενή εθνοτικά ιαπωνική κοινωνία, τουλάχιστον όπως είναι διαμορφωμένη αυτή η ύπαρξη ομοιογένειας στη συλλογική αντίληψη¹⁵³.

* Η διένεξη του Τακέσιμα/Ντόκντο εξετάζεται στο 3.2.2 παραπάνω.

5.1.1 Νότια Κορέα

Μετά τις αντιαπωνικές πολιτικές του πρώτου προέδρου της Νότιας Κορέας Ρι Σινγκ Μαν¹⁵⁴ (李承晩, Rhee Syngman) και την κάθοδό του από την εξουσία, το

¹⁵² Για παράδειγμα, εξαιτίας της απαγόρευσης της διδασκαλίας της κορεάτικης γλώσσας και της καταστολής του κορεάτικου τρόπου ζωής.

¹⁵³ Κατά τους προνεωτερικούς χρόνους δεν υπήρχε η αντίληψη ένταξης σε μια πανιαπωνική κοινωνία, οπότε δεν υπήρχε και ομοιογένεια, σύμφωνα με το παραπάνω κριτήριο.

1965 η Ιαπωνία και η Νότια Κορέα εξομάλυναν τις σχέσεις τους¹⁵⁵, και η Ιαπωνία αναγνώρισε τη Νότια Κόρεα ως τη μόνη νόμιμη κυβέρνηση ολόκληρης της διχασμένης κορεατικής χερσονήσου¹⁵⁶. Τον Ιανουάριο του 1991, ο Πρωθυπουργός Κάιφου Τόσικι (海部俊樹, Kaifu Toshiki) επισκέπτεται τη Νότια Κορέα και ζητά επισήμως συγγνώμη για τη σφαγή Κορεατών διαδηλωτών από την Ιαπωνία το 1919¹⁵⁷.

Οι σχέσεις της Νότιας Κορέας με την Ιαπωνία σήμερα, αλλά και της Κορέας ως σύνολο, έχουν σημεία τριβής που ομοιάζουν με αυτά μεταξύ Ιαπωνίας και Κίνας¹⁵⁸, όπως το ζήτημα των σχολικών βιβλίων και της κάλυψης του πρόσφατου παρελθόντος, των «γυναικών αναψυχής» και του ιερού Γιάσκουι.

5.1.2 Βόρεια Κορέα

Αν η Κίνα είναι ο μεγαλύτερος αντίπαλος της Ιαπωνίας στην περιοχή Ασίας-Ειρηνικού, με τον οποίο όμως υπάρχουν διάλογοι επικοινωνίας, η Βόρεια Κορέα είναι για αυτή μια αδιόρατη και απρόβλεπτη απειλή. Αυτή την άποψη τη μοιράζεται η Ιαπωνία με τη Νότια Κορέα και τη Δύση, όμως για τις δύο πρώτες η ανησυχία είναι σε σχετικά περισσότερο ανεβασμένα επίπεδα. Τόσο, ώστε η Βόρεια Κορέα να αποτελεί μία από τις καλύτερες δικαιολογίες που έχει η ιαπωνική ηγεσία για την ανάπτυξη πυρηνικού οπλοστασίου, την αλλαγή του πασιφιστικού συντάγματος¹⁵⁹, αλλά και αιτία για αναζήτηση στρατιωτικής βοήθειας από τις ΗΠΑ. Ο λόγος που η Βόρεια Κορέα κατέχει ισχύ δυσανάλογη του μεγέθους της σε έκταση και πληθυσμό είναι η έμφαση που δίνει το καθεστώς στην ενδυνάμωση του στρατού, με αιχμή του δόρατος την έρευνα σε πυρηνικά, πυραυλικά και δορυφορικά οπλικά συστήματα, τα οποία θα μπορούσαν να

¹⁵⁴ Αόκι Εϊτσι, σ. 78.

¹⁵⁵ Πολ Μπέιλι, σ. xi.

¹⁵⁶ Αόκι Εϊτσι, σ. 78.

¹⁵⁷ Τζέιμς Ι. Μάτρεϊ, σ. xxxvi.

¹⁵⁸ Βλ. υποενότητα 4.1.

¹⁵⁹ Γιαν Παλμόφσκι, σ. 343.

πλήξουν μέρος της επικράτειας των ΗΠΑ, πόσο μάλλον τη σχετικά κοντινή Ιαπωνία —και τη Νότια Κορέα—, συμπεριλαμβανομένου του νευραλγικού της κέντρου, Τόκιο. Η Ιαπωνία, εκτός αυτού, αποτελεί και επισήμως πρωταρχικό στόχο εκτόξευσης πυραύλου από το βορειοκορεατικό καθεστώς, όπως ανακοινώθηκε στις αρχές του 2013. Η Ιαπωνία δηλώνει την επιθυμία της για αποπυρηνικοποίηση ολόκληρης της χερσονήσου της Κορέας.

Ενας λόγος για τη διατήρηση των διμερών σχέσεων υπό το μηδέν είναι η παραγωγή Ιαπώνων πολιτών από την ηγεσία της Πιονγκγιάνγκ (平壤, Pyongyang), όπως ισχυρίζεται η ιαπωνική πλευρά, η οποία σήμανε την αναστολή των διμερών συνομιλιών περί ομαλοποίησης των διμερών σχέσεων¹⁶⁰. Η Ιαπωνία έχει χρηματοδοτήσει αντιδραστήρες ελαφρού ύδατος, έχει προσφέρει επισιτιστική βοήθεια, και διεξάγει συνομιλίες για την ομαλοποίηση των διμερών σχέσεων με την Πιονγκγιάνγκ. Σε περιπτώσεις, όμως, όπως η εκτόξευση πυραύλου από τη Βόρεια Κορέα στον ιαπωνικό εναέριο χώρο τον Αύγουστο του 1998, οι σχέσεις των δύο κρατών βυθίζονται σε χαμηλά επίπεδα¹⁶¹, προκαλώντας την επιβολή οικονομικών κυρώσεων στη βορειοκορεατική πλευρά.

5.2 Νοτιοανατολική Ασία και Νέα Γουινέα

Στην περιοχή αυτή, είναι ιδιαίτερα αισθητή η επίδραση των ιαπωνικών επενδύσεων και αναπτυξιακής βοήθειας. Αρχικά, έμφαση από ιαπωνικής πλευράς δόθηκε στη Σιγκαπούρη, την πλουσιότερη σήμερα χώρα της περιοχής¹⁶². Διαδοχικές ιαπωνικές κυβερνήσεις υποστήριζαν σταθερά την ενότητα του κυριότερου διεθνούς οργανισμού της περιοχής, του Συνδέσμου Κρατών Νοτιοανατολικής Ασίας¹⁶³ (Association of Southeast Asian Nations, acronym ASEAN, 東南亞國家聯盟, 簡稱為東盟), μεταξύ άλλων με κεφάλαια και

¹⁶⁰ Τζέιμς Ι. Μάτρεϊ, σ. xxxvi.

¹⁶¹ ό.π., σ. xxxviii.

¹⁶² Σίντνεϊ Γκίφαρντ, σ. 183.

¹⁶³ ό.π., σ. 183.

τεχνογνωσία¹⁶⁴. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1950 και 1960, οι ιαπωνικές κυβερνήσεις αποκαθιστούσαν τις σχέσεις με διάφορα κράτη της περιοχής και υπέγραφαν συνθήκες ειρήνης και αποζημιώσεων¹⁶⁵, πρώτα με τη Μιανμάρ, και έπειτα με τις Φιλιππίνες, την Ινδονησία και το τότε Νότιο Βιετνάμ¹⁶⁶.

Ο παραπάνω οικονομικός ρόλος της Ιαπωνίας είχε σημαντικό σταθμό το 1977, όταν, με δήλωσή του στη Μανίλα των Φιλιππίνων, ο Πρωθυπουργός Φουκούντα Τάκεο (福田赳夫, Fukuda Takeo), εγκαινίασε το Δόγμα Φουκούντα (福田主義, Fukuda Doctrine), με το οποίο η Ιαπωνία δεσμεύτηκε να οικοδομήσει κατανόηση στη νοτιοανατολική Ασία, να αυξήσει τις ιαπωνικές εισαγωγές από την περιοχή και να αποκηρύξει τη στρατιωτική φιλοδοξία και την παραγωγή πυρηνικών όπλων¹⁶⁷.

Σημαντική εξέλιξη του 2012 και των αρχών του 2013 για την περιοχή ήταν οι ενδείξεις ενός σταδιακού ανοίγματος της Μιανμάρ¹⁶⁸ (Myanmar, 緬甸) σε ξένες επενδύσεις, ώστε η χώρα να ανταγωνιστεί με τις ήδη ενταγμένες στην παγκόσμια οικονομία γειτονικές της χώρες και την υπόλοιπη Ασία. Η Ιαπωνία, μαζί με τις ΗΠΑ, έστειλε αντιπροσωπείες για να συνεισφέρει στην οικονομική ανάπτυξη της Μιανμάρ. Με την κίνηση αυτή, η ηγεσία της Μιανμάρ στοχεύει και σε μια πιο ισορροπημένη κατανομή των ξένων επενδύσεων, όπου κατέχει σημαντικό μερίδιο η Κίνα, επωφελημένη από τη διεθνή απομόνωση της Μιανμάρ.

5.3 Αυστραλία και Νέα Ζηλανδία

Οι πρώην βρετανικές κτήσεις που σήμερα αποτελούν τα κράτη της Αυστραλίας και τη Νέα Ζηλανδία ήταν κατά μεγάλο μέρος του 20ού αιώνα οι μόνες

¹⁶⁴ Αόκι Εϊτσι, σ. 79.

¹⁶⁵ Τζέιμς Ι. Μάτρεϊ, σ. xxiii-xxix.

¹⁶⁶ Αόκι Εϊτσι, σ. 78-79.

¹⁶⁷ Τζέιμς Ι. Μάτρεϊ, σ. 196.

¹⁶⁸ Κάποιες φορές, αποκαλείται ακόμα «Βιρμανία» ή «Μπούρμα» (Burma, 緬甸).

αναπτυγμένες χώρες στην περιοχή Ασίας/Ειρηνικού πέρα από την Ιαπωνία¹⁶⁹. Οντας και οι δύο σύμμαχοι των ΗΠΑ και της Βρετανίας, όπως έγινε και η Ιαπωνία μετά την περίοδο κατοχής από τους Αμερικανούς, η συνεργασία των τριών χωρών σε πολιτικό, οικονομικό και στρατιωτικό επίπεδο είναι φυσική προέκταση της σχέσης που διατηρεί η κάθε μια ξεχωριστά με την υπερδύναμη. Ως αποτέλεσμα της συμμαχίας και της εγγύτητας μεταξύ τους, η Ιαπωνία διεξάγει στρατιωτικές ασκήσεις με Αυστραλία και Νέα Ζηλανδία, όπως έγινε στις ασκήσεις «RIMPAC 80», το Μάρτιο του 1980¹⁷⁰. Η Αυστραλία και η Νέα Ζηλανδία έχουν αποτελέσει προμηθευτές πρώτων υλών για την ιαπωνική οικονομία¹⁷¹.

Ο Αυστραλός πρωθυπουργός Τζον Χάουαρντ (John Howard, 約翰·霍華德), κατά την επίσκεψή του στην Ιαπωνία το Σεπτέμβριο του 1996, δήλωσε ότι οι σχέσεις Αυστραλίας-Ιαπωνίας έχουν εξελιχτεί σε μια εταιρική σχέση στην περιοχή Ασίας και Ειρηνικού, βασισμένη σε κοινά συμφέροντα και κοινή ταυτότητα¹⁷². Η δήλωση ενός Ιάπωνα υπουργού ότι «η Ιαπωνία δεν έχει πολλούς φίλους και η Αυστραλία είναι ένας από αυτούς» συμβολίζει μια κοινή μοίρα που δένει τις δύο χώρες, όπως συνοψίζεται στο «σύνδρομο των Λιλιπούτιων» (Lilliputian syndrome, 小人症候群), εφεύρημα του Ουατανάμπε Ακιο (Watanabe Akio)¹⁷³. Και οι δύο χώρες δε νοιώθουν άνετα στην περιοχή τους καθώς είναι μεταξύ ανοίκειων «Γκιούλιβερ»¹⁷⁴. Οι μεν Ιάπωνες δεν νοιώθουν ότι έχουν γίνει δεκτοί ως ισότιμα

¹⁶⁹ Σύμφωνα με πιο πρόσφατα στοιχεία, χώρες της περιοχής Ασίας/Ειρηνικού που μπορούν να θεωρηθούν ως αναπτυγμένες σύμφωνα με το κατά κεφαλή εισόδημα είναι επίσης η Νότια Κορέα, η Σιγκαπούρη και το Μπρουνέι, ενώ αναπτυγμένες και πάλι σύμφωνα με το κατά κεφαλή εισόδημα είναι οι περιοχές της Κίνας Ταϊβάν, Χονγκ Κονγκ (香港, Hong Kong) και Μακάο (澳門, Macau).

¹⁷⁰ Τζέιμς Ι. Μάτρεϊ, σ. xxxii.

¹⁷¹ Αόκι Εϊτσι, σ. 79.

¹⁷² Τέραντα Τάκασι (Terada Takashi, 2000). “The Australia-Japan Partnership in the Asia-Pacific: From Economic Diplomacy to Security Co-operation?”, *Contemporary Southeast Asia*, 22(1), 175.

¹⁷³ Βλ. Ουατανάμπε Ακιο (Watanabe Akio, 1996). “Japan and Australia: A Comparison of their Strategies for Coexistence with Asia and America”, στο βιβλίο *Peace Building in the Asia Pacific Region*, επιμ. P. King και Yoichi Kibata, Σίδνεϊ, Allen & Unwin, σ. 11.

¹⁷⁴ Τέραντα Τάκασι, σ. 179.

μέλη της Δύσης, ενώ οι σχέσεις τους με την Ασία βαρύνονται από τις ενοχές του παρελθόντος. Οι δε Αυστραλοί¹⁷⁵ διαχωρίζονται από τις γειτονικές ασιατικές χώρες όχι μόνο από τους ωκεανούς και θάλασσες της περιοχής, αλλά και —σε πολιτισμικό επίπεδο— από τεράστιες μάζες ξηράς, αφού οι περισσότεροι προήλθαν από τα βρετανικά νησιά στο δυτικό άκρο της Ευρώπης.

5.4 Νησιωτικές χώρες του Ειρηνικού

Η περιοχή αυτή είναι για τον περισσότερο κόσμο από τις πιο απόμακρες στο χάρτη και στη σκέψη, μια τεράστια θαλάσσια έκταση με μόνο μερικές χιλιάδες κατοίκους, διάσπαρτους σε νησιά και ατόλες γύρω από τον Ισημερινό. Για κάποιους λαούς, όμως, όπως και για τους Ιάπωνες, τα ασήμαντα για τη διεθνή επικαιρότητα αυτά κράτη παρουσιάζουν κάποια οικειότητα, ακόμα και για το μέσο πολίτη. Πέρα από τον οικονομικό ρόλο που έχει παίξει η Ιαπωνία στα λιλιπούτεια αυτά κράτη ως επενδυτής και αρωγός βοήθειας, που μπορεί να συγκριθεί με τη δράση της στην Ασία και οφείλεται στην απόσταση του ιαπωνικού αρχιπελάγους από την περιοχή, την Ιαπωνία συνδέουν με τα πολυνησιακά, μικρονησιακά και μελανησιακά κράτη πολιτισμικοί δεσμοί. Μέρος του πληθυσμού αυτών των κρατών, ακόμα και των περιοχών που σήμερα διοικούνται από την Ουάσινγκτον¹⁷⁶, είναι ιαπωνικής καταγωγής και/ή γνωρίζει την ιαπωνική γλώσσα. Πριν ακόμα την ήττα της Ιαπωνίας στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, τα νησιά του Ειρηνικού, συμπεριλαμβανομένης της Χαβάης, ως φυσική διέξοδος της Ιαπωνίας στον ωκεανό, υπήρξαν προορισμός Ιαπώνων εποίκων και μεταναστών, και, σε αρκετές περιπτώσεις, η Ιαπωνία ανταγωνίστηκε για επιρροή εκεί με τις ευρωπαϊκές δυνάμεις και τις ΗΠΑ, οι οποίες, μετά την παράδοση της Ιαπωνίας, πήραν τον έλεγχο ολόκληρης της περιοχής, τον οποίο ως ένα σημείο διατηρούν σήμερα, ιδιαίτερα όσον αφορά τις ΗΠΑ.

¹⁷⁵ Και επίσης οι Νεοζηλανδοί.

¹⁷⁶ Όπως το Γκούαμ και οι Βόρειες Μαριάνες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΣΧΕΣΕΙΣ ΙΑΠΩΝΙΑΣ-ΗΠΑ

Οι ΗΠΑ κατέχουν μια ξεχωριστή θέση στην ιαπωνική ιστορία, επειδή υπήρξαν η μόνη ξένη δύναμη που άσκησε ουσιαστικό πολιτικό έλεγχο στα ιαπωνικά νησιά και η μόνη ξένη δύναμη κατοχής από τότε που καταγράφεται η ιαπωνική ιστορία, η οποία μέχρι σήμερα, ως υπερδύναμη και σύμμαχος της Ιαπωνίας, παίζει άμεσο ή έμμεσο ρόλο στη λήψη πολιτικών αποφάσεων που άπτονται της διεθνούς στρατηγικής της χώρας. Μια επιρροή των ΗΠΑ που έχει σφραγίσει τη μεταπολεμική ιστορία της Ιαπωνίας είναι η επιβολή στην τελευταία του πασιφιστικού της Συντάγματος. Η σταθερότητα και ευημερία της μεταπολεμικής Ιαπωνίας στηρίχτηκε και στηρίζεται μέχρι και σήμερα εν μέρει στη σχέση με την πέρα από τον Ειρηνικό υπερδύναμη¹⁷⁷.

Η πρώτη Ιαπωναμερικανική Συνθήκη για την Ασφάλεια του 1951¹⁷⁸ θεωρούνταν ευρέως, εντός και εκτός Ιαπωνίας, ως άνιση¹⁷⁹. Το 1960, η Ιαπωνία σείεται από διαδηλώσεις κατά της επικύρωσης της νέας Συνθήκης Ιαπωνίας-ΗΠΑ για την Ασφάλεια, με μορφή Συνθήκης Αμοιβαίας Ασφάλειας¹⁸⁰ (Mutual Security Treaty, 安保條約), οδηγώντας στην ακύρωση της προγραμματισμένης επίσκεψης από τον Πρόεδρο Αϊζενχάουερ (Eisenhower, 艾森豪威爾) και την παραίτηση του Πρωθυπουργού¹⁸¹ Κίσι Νόμπουσκε¹⁸². Η συνθήκη τελικά επικυρώνεται από τη

¹⁷⁷ Αόκι Εϊτσι, σ. 37.

¹⁷⁸ Βλ. υποενότητα 3.1.

¹⁷⁹ Γιαν Παλμόφσκι, σ. 343.

¹⁸⁰ Εντμουντ Ράιτ, σ. 331.

¹⁸¹ Ρόζαλιν Θάιρο, σ. 55.

ιαπωνική Δίαιτα¹⁸³ (國會¹⁸⁴, Diet). Το 1970, η εν λόγω συνθήκη ανανεώνεται αυτόματα παρά τις μαζικές διαδηλώσεις¹⁸⁵ στην Ιαπωνία. Μετά την αιφνιδιαστική για την Ιαπωνία προσέγγιση κυβέρνησης Νίξον και ΛΔΚ, μια σημαντική συνιστώσα της ιαπωνικής εξωτερικής πολιτικής κλονίστηκε, όμως σύντομα η κυβέρνηση Τανάκα ακολούθησε το παράδειγμα των Αμερικανών¹⁸⁶.

Μετά το τέλος του καθεαυτού πολέμου που ενορχηστρώθηκε από τις ΗΠΑ το 2003 στο Ιράκ¹⁸⁷, η Ιαπωνία πρόσφερε στρατιωτικές δυνάμεις συνδρομής¹⁸⁸, σε μια πρωτοφανή για τη χώρα κίνηση μετά το 1945, εκτός των αποστολών του ΟΗΕ.

Μια σημαντική πτυχή των ιαπωνοαμερικανικών σχέσεων που παραμένει στην ημερήσια διάταξη από την παράδοση της κυριαρχίας στη χώρα και πάλι στους Ιάπωνες μετά την αμερικανική κατοχή είναι το ζήτημα των αμερικανικών βάσεων επί ιαπωνικού εδάφους, των οποίων η παρουσία είναι ιδιαίτερα αισθητή στην Οκινάουα. Το 1995, Αμερικανοί μέλη των ενόπλων δυνάμεων βίασαν μια έφηβη στην Οκινάουα, γεγονός τα οποίο αναζωπύρωσε την αντίθεση στις ξένες στρατιωτικές βάσεις εκεί¹⁸⁹. Το θέμα του κόστους της παρουσίας βάσεων, μέρους του οποίου επωμίζεται η ιαπωνική κυβέρνηση, η κατασκευή μιας εναλλακτικής εγκατάστασης για την Αεροπορική Βάση της Φουτένμα (Futenma Air Station, 普天間機場), η οποία βρίσκεται στην περιφέρεια της Οκινάουα, και η επίλυση προβλήματος περιβαλλοντικής ρύπανσης που προκαλεί η Αεροπορική Εγκατάσταση του Αμερικανικού Ναυτικού (US Naval Air Facility, 美海軍航空設

¹⁸² Γιαν Παλμόφσκι, σ. 340.

¹⁸³ ό.π., σ. 343.

¹⁸⁴ Στα κινέζικα και τα ιαπωνικά, σημαίνει απλά «κοινοβούλιο».

¹⁸⁵ Πολ Μπέιλι, σ. χί.

¹⁸⁶ Γιαν Παλμόφσκι, σ. 342.

¹⁸⁷ Όπως ορίστηκε από τον Πρόεδρο Τζορτζ Ο. Μπους (George W. Bush, 喬治·W·布什), αν και ο πόλεμος συνεχίστηκε με τη μορφή σποραδικών συγκρούσεων με αντάρτες και μικρότερων επιχειρήσεων. Βλ. Γιαν Παλμόφσκι, σ. 327.

¹⁸⁸ Γιαν Παλμόφσκι, σ. 343.

¹⁸⁹ ό.π., σ. 343.

施) στο Ατσγκι της περιφέρειας Καναγκάουα (神奈川縣厚木, Atsugi, Kanagawa Prefecture) είναι επείγοντα θέματα προς αντιμετώπιση¹⁹⁰.

¹⁹⁰ Πραντιούμνα Π. Κάραν (Pradyumna P. Karan, 2005). *Japan in the 21st Century: Environment, Economy, and Society*, Lexington, The University Press of Kentucky, σ. 295.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΣΧΕΣΕΙΣ ΙΑΠΩΝΙΑΣ-ΡΩΣΙΑΣ/ΕΣΣΔ

Η σχέση Ιαπωνίας-Ρωσίας είναι ιδιαίτερη, εφόσον η Ρωσία είναι η μόνη γειτονική στην Ιαπωνία χώρα που έχει το πολιτικό, πληθυσμιακό και πολιτισμικό της κέντρο τόσο μακριά από την ανατολική Ασία, αλλά είναι και η μόνη ευρωπαϊκή χώρα που ηττήθηκε ποτέ από την Ιαπωνία σε πόλεμο. Μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, οι ήδη εχθρικές σχέσεις μεταξύ Ιαπωνίας-Σοβιετικής Ένωσης δε βελτιώθηκαν ιδιαίτερα, εφόσον παρατάχθηκαν σε αντίπαλα στρατόπεδα κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου.

** Η διένεξη των Βόρειων Περιοχών/Νότιων Κουριλών εξετάζεται στο 3.2.1 παραπάνω.*

7.1 Σχέσεις με τη Σοβιετική Ένωση

Τον Οκτώβριο του 1956, ο Πρωθυπουργός Χατογιάμα Ιτσιρο (鳩山一郎, Hatoyama Ichiro) επισκέφτηκε τη Μόσχα και υπέγραψε το ιαπωνοσοβιετικό κοινό ανακοινωθέν (日蘇聯合公報, Japan-Soviet joint communiqué)¹⁹¹, αποκαθιστώντας τις διμερείς σχέσεις¹⁹². Τον Απρίλιο του 1991, ο Σοβιετικός Πρόεδρος Μιχαήλ Γκορμπατσόφ (Mikhail Gorbachev, 米哈伊爾·戈爾巴喬夫)

¹⁹¹ Μάσουμι Τζουνόσουκε, σ. 16. Βλ. και Αόκι Εϊτσι, σ. 77-78.

¹⁹² Τζέιμς Ι. Μάτρεϊ, σ. xxiii.

επισκέφτηκε την Ιαπωνία¹⁹³, και ήταν ο πρώτος —και ο τελευταίος— Σοβιετικός ηγέτης που το έκανε αυτό¹⁹⁴. Ο Γκορμπατσόφ απάλυνε τις εντάσεις στις διμερείς σχέσεις, φέρνοντας μια πιο συγκαταβατική Σοβιετική Ένωση και το τέλος του Ψυχρού Πολέμου¹⁹⁵.

7.2 Σχέσεις με τη μετασοβιετική Ρωσία

Παρά την εκκρεμούσα διαφορά των Βόρειων Περιοχών/Νότιων Κουριλών, το ρωσϊαπωνικό διμερές εμπόριο αυξάνει, με έμφαση στον τομέα της ρωσικής ενέργειας, όπως πετρέλαιο και φυσικό αέριο¹⁹⁶.

¹⁹³ ό.π., σ. xxxvi.

¹⁹⁴ Αόκι Εϊττσι, σ. 78.

¹⁹⁵ ό.π., σ. 78.

¹⁹⁶ Πραντιούμνα Π. Κάραν, σ. 310.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

ΣΧΕΣΕΙΣ ΙΑΠΩΝΙΑΣ-ΛΟΙΠΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

Οι «λοιπές χώρες» είναι μια μεγάλη κατηγορία με πολύ διαφορετικά μεταξύ τους κράτη, που τα ενώνει το γεγονός ότι ούτε μοιράζονται την περιοχή της Ασίας και Ειρηνικού —όπως ορίστηκε παραπάνω— με την Ιαπωνία, ούτε είναι υπερδυνάμεις ώστε να αποκτήσουν το δικό τους κεφάλαιο. Οι αναπτυσσόμενες χώρες στην Αφρική, τη Μέση Ανατολή, τη Νότια Ασία και τη Λατινική Αμερική ενδιαφέρουν την Ιαπωνία ως τόποι αποστολής οικονομικής βοήθειας και επενδύσεων, σε μικρότερο βαθμό, όμως, από την πιο άμεση γειτονιά της χώρας. Κάποιες χώρες στη Μέση Ανατολή τυγχάνουν ιδιαίτερης προσοχής χάρη στα πετρελαιοφόρα τους κοιτάσματα. Με την Ευρώπη, ειδικά τη δυτική, υπάρχουν στενότερες σχέσεις λόγω της αποικιακής ιστορίας των μεγάλων και μικρότερων ευρωπαϊκών δυνάμεων και του προτύπου που αποτελούσαν οι χώρες αυτές για την Ιαπωνία ως η πύλη προς την ανεπτυγμένη Δύση. Οι ευρωπαϊκές χώρες ως σύνολο αποτελούν σημαντικό προορισμό των ιαπωνικών εξαγωγών. Στο μέλλον, αν η ευρωπαϊκή ενοποίηση δεν προχωρήσει επιτυχώς στον πολιτικό τομέα, η μοναδική χώρα που από μόνη της μπορεί να ενδιαφέρει την Ιαπωνία ιδιαίτερα από αυτές που αναφέρονται σε αυτό το κεφάλαιο είναι η Ινδία, αν και για ενεργειακούς λόγους μπορεί να προστεθεί η Σαουδική Αραβία, μόνο όμως για το βραχυ-μεσοπρόθεσμο μέλλον, λόγω των εναλλακτικών πηγών ενέργειας που μπορούν να ανατρέψουν την ενεργειακή εξάρτηση της Ιαπωνίας στο πιο μακρινό μέλλον.

8.1 Νότια Ασία

Η σημαντικότερη χώρα της περιοχής της Νότιας Ασίας για την Ιαπωνία και όχι μόνο είναι η Ινδία. Τον Απρίλιο του 1952, η Ιαπωνία και η Ινδία υπογράφουν συνθήκη ειρήνης¹⁹⁷. Από τότε, λόγω του ότι η Ινδία δεν είχε πλούτο εφάμιλλο του μεγέθους και του πληθυσμού της, οι σχέσεις δεν κινήθηκαν σε τροχιά αντίστοιχη με τις υπόλοιπες μεγάλες καπιταλιστικές δημοκρατίες. Η σχέση με την Ινδία, όμως, κρίνεται πως θα είναι καθοριστική για την Ιαπωνία στο μέλλον, τόσο σε εμπορικό όσο και σε πολιτικό επίπεδο, με την Ινδία ως έναν πιθανό ισχυρό πόλο, ο ρόλος του οποίου δεν είναι τόσο ξεκάθαρος όσο των ΗΠΑ και της Κίνας.

8.2 Μέση Ανατολή

Η Ιαπωνία εξαρτάται σχεδόν ολοκληρωτικά από την εισαγωγή πετρελαίου για την κάλυψη των ενεργειακών της αναγκών¹⁹⁸. Σημαντικό μέρος αυτού το εισάγει από την περιοχή της Μέσης Ανατολής. Από την κρίση του 1973 και μετά, η Ιαπωνία οικοδόμησε ισχυρές οικονομικές σχέσεις με τις χώρες της περιοχής¹⁹⁹. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η Ιαπωνία υποστήριξε τα αραβικά κράτη έναντι του Ισραήλ²⁰⁰, όμως κατά και μετά το 1990-1, οι δεσμεύσεις της προς τη Δύση δεν της επέτρεψαν τη συνέχιση αυτής της πολιτικής.

Το 1974, λόγω της πετρελαϊκής κρίσης (oil crisis, 石油危機), που προήλθε από την περιοχή της Μέσης Ανατολής, η Ιαπωνία παρουσίασε για πρώτη φορά αρνητική οικονομική ανάπτυξη από το 1945²⁰¹. Κατά την ενεργειακή κρίση (energy crisis, 能源危機) των αρχών της δεκαετίας του 1980, πάντως, η ιαπωνική βιομηχανία έδειξε αξιοσημείωτη ικανότητα απορρόφησης των «κραδασμών» από

¹⁹⁷ Τζέιμς Ι. Μάτρεϊ, σ. xxii.

¹⁹⁸ Αόκι Εϊτσι, σ. 79.

¹⁹⁹ ό.π., σ. 49.

²⁰⁰ ό.π., σ. 79.

²⁰¹ Γιαν Παλμόφσκι, σ. 342.

το αυξημένο κόστος των πρώτων υλών²⁰². Το Αύγουστο του 1990, επιβάλλονται οικονομικές κυρώσεις στο Ιράκ λόγω της εισβολής του στο Κουβέιτ και ο Πρωθυπουργός Κάιφου Τόσικι δεσμεύει 1 δις δολάρια για δράσεις εναντίον του Ιράκ²⁰³. Το Σεπτέμβριο του ίδιου έτους, η Δίαιτα εγκρίνει 4 δις δολάρια για τη συγκέντρωση στρατού στη Σαουδική Αραβία και τον Περσικό Κόλπο²⁰⁴. Τον Ιανουάριο του 1991, ο Πρωθυπουργός Κάιφου δεσμεύει άλλα 9 δις δολάρια για τη χρηματοδότηση του Πολέμου του Κόλπου²⁰⁵ (海灣戰爭, Gulf War).

8.3 Ευρώπη

Την Ιαπωνία τη συνδέει με την Ευρώπη μια ιστορία εμπορικών συναλλαγών και επίσημης διπλωματίας αιώνων, η οποία εκτυλίχθηκε διαφορετικά από ότι αυτή των ευρωπαϊκών κρατών με άλλα ασιατικά κράτη. Η ιστορία αυτή είχε ψυχολογικές διακυμάνσεις για την ιαπωνική πλευρά, καθώς οι Ιάπωνες ανέμεναν μια πιο ίση μεταχείριση από τη Δύση, λόγω των στρατιωτικών και πολιτικοκοινωνικών επιτευγμάτων που τους διαχώριζαν από τους υπόλοιπους μη Δυτικούς το 19^ο αιώνα. Πολλές φορές, λόγω της άρνησης για αποδοχή στη «δυτική λέσχη», ακριβώς λόγω της ιδιαιτερότητας του ιαπωνικού πολιτισμού, η ιαπωνική κοινωνία απογοητεύτηκε, με αποτέλεσμα, μεταξύ άλλων, τη στροφή στο μιλιταριστικό εθνικισμό στο τέλος του 19^{ου} αιώνα²⁰⁶. Το κύμα του εκδυτικισμού που είχε σαρώσει την Ιαπωνία μετά το 1868 επίσης συνετέλεσε στην αποστροφή προς την Ευρώπη και την εκ νέου ανακάλυψη/επανεφεύρεση των ιαπωνικών αξιών²⁰⁷. Κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, οι τότε αποικιακές κτήσεις της Γαλλίας, της Βρετανίας και της Ολλανδίας πέρασαν προσωρινά υπό ιαπωνικό έλεγχο, και αυτή η εναλλαγή πιστεύεται ότι συνετέλεσε στον επαναστατικό άνεμο που φύσηξε

²⁰² ό.π., σ. 342.

²⁰³ Τζέιμς Ι. Μάτρεϊ, σ. xxxv.

²⁰⁴ ό.π., σ. xxxv.

²⁰⁵ ό.π., σ. xxxvi.

²⁰⁶ Εντίμιον Ουίλκινσον, σ. 114-116.

²⁰⁷ ό.π., σ. 114.

στην περιοχή μετά τη λήξη του πολέμου και την επιστροφή των πρώτων αποικιοκρατών.

Η επίσκεψη σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες είναι παράδοση για τους Ιάπωνες ηγέτες, όπως φαίνεται από το ότι το 1962 ο Πρωθυπουργός Ικέντα Χάγιατο (池田 勇人, Ikeda Hayato) κάνει περιοδεία στην Ευρώπη²⁰⁸, το 1973 το ίδιο κάνει ο διάδοχός του Τανάκα²⁰⁹, και το 1990 επίσης ο Κάιφου Τόσικι²¹⁰.

8.4 Καναδάς

Οι σχέσεις Ιαπωνίας-Καναδά έχουν ως κοινά σημεία τα συμφέροντα των δύο κρατών στον Ειρηνικό και τη συμμαχία με τις ΗΠΑ. Ο Καναδάς ανήκει στις πλουσιότερες βιομηχανικές χώρες, όπως ορίζονται από την ομάδα των 8 ή G-8, και έχει διεξάγει στρατιωτικές ασκήσεις με την Ιαπωνία²¹¹. Επίσης, ο Καναδάς αποτέλεσε μια από τις χώρες που περισσότερο προτιμούσαν οι Ιάπωνες μετανάστες του 20ού αιώνα²¹² και πηγή πρώτων υλών για εισαγωγή στη χώρα²¹³.

8.5 Κεντρική και Νότια Αμερική

Η Βραζιλία είναι η χώρα που προσελκύει περισσότερο το ενδιαφέρον της Ιαπωνίας στην περιοχή, όχι μόνο επειδή είναι μια πολλά υποσχόμενη αναδυόμενη οικονομία, αλλά και επειδή φιλοξενεί το μεγαλύτερο αριθμό ατόμων ιαπωνικής καταγωγής εκτός Ιαπωνίας²¹⁴. Η Λατινική Αμερική γενικά αποτέλεσε την περιοχή που, μαζί με τη Βόρεια Αμερική, δέχτηκε τους περισσότερους Ιάπωνες μετανάστες

²⁰⁸ Τζέιμς Ι. Μάτρεϊ, σ. xxv.

²⁰⁹ ό.π., σ. xxx.

²¹⁰ ό.π., σ. xxxv.

²¹¹ ό.π., σ. xxxii.

²¹² Πραντιούμνα Π. Κάραν, σ. 187.

²¹³ Αόκι Εϊτσι, σ. 79.

²¹⁴ Πραντιούμνα Π. Κάραν, σ. 187.

εκτός Ασίας, και συνεχίζει μέχρι σήμερα να φιλοξενεί τους απογόνους τους. Άλλη μια χώρα με σχετικά μεγάλο πληθυσμό ιαπωνικής καταγωγής ατόμων είναι το Περού²¹⁵. Μετά το 1990, η Ιαπωνία χαλάρωσε την αντιμεταναστευτική νομοθεσία της για ιαπωνικής καταγωγής άτομα που έρχονται από τη Λατινική Αμερική²¹⁶, έχοντας ως συνέπεια την οικοδόμηση μιας σημαντικής κοινότητας Λατινοαμερικανών στη χώρα²¹⁷. Οι σχέσεις Ιαπωνίας-Λατινικής Αμερικής έχουν χαρακτηριστεί ως «δυνατές στο αίμα, αδύναμες στις δουλειές»²¹⁸.

²¹⁵ ό.π., σ. 187.

²¹⁶ ό.π., σ. 311.

²¹⁷ ό.π., σ. 311.

²¹⁸ ό.π., σ. 311.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ/ΤΙ ΕΠΙΦΥΛΑΣΣΕΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ (;)

Σε μια προσπάθεια πρόβλεψης της μελλοντικής κατάστασης των ιαπωνικών διεθνών σχέσεων και της Ιαπωνίας ως μέρος της περιοχής Ασίας-Ειρηνικού με βάση τα όσα γράφτηκαν παραπάνω και παράλληλα κάποια επιπλέον βιβλιογραφία, για να διαμορφώσει, να συμπληρώσει και να εμπνεύσει την προσωπική μου κρίση, θα επιστήσω αρχικά την προσοχή του αναγνώστη για μια ακόμα φορά —μετά το Κεφάλαιο 2— στη μοναδικότητα του ιαπωνικού πολιτισμού και στη φύση της ιαπωνικότητας. Οι Ιάπωνες μπορεί να είναι ένας λαός που με ζήλο απορροφούσε και απορροφά πολιτιστικά και τεχνολογικά επιτεύγματα που θεωρεί άξια να αποτελούν μέρος του ιαπωνικού τρόπου ζωής, το προκύπτουν κράμα όμως μέχρι και τις μέρες μας συνεχίζει να θεωρείται —τουλάχιστον στην Ιαπωνία— πλήρως ιαπωνικό. Μετά από αιώνες γονιμοποίησης από ξένα στοιχεία σε συνδυασμό με τη νησιωτική φύση της χώρας και την εμπορική απομόνωση που κατά καιρούς επιβαλλόταν, η ιαπωνική γλώσσα, πολιτισμός και καθημερινότητα έχουν κοινό στοιχείο την αφομοίωση του ξένου και την προσαρμογή του στα δεδομένα της πατρίδας. Στη σημερινή κάθε άλλο παρά απομονωμένη οικονομικά και πολιτισμικά Ιαπωνία, οι νέες τεχνολογίες δεν είναι απαραίτητο ότι θα διαβρώσουν την εθνική ταυτότητα στο κοντινό —τουλάχιστον— μέλλον. Η Ιαπωνία, από μιμητής και θαυμαστής της Κίνας, πέρασε σε ένα παρόμοιο στάδιο πάθους με τη Δύση, αλλά σήμερα, πέρα από την επιβαλλόμενη εισαγωγή ιδεών από τα παγκόσμια κέντρα καινοτομίας που συμβαίνει λίγο ως πολύ σε κάθε χώρα, η Ιαπωνία είναι ταυτόχρονα και ένα από αυτά τα κέντρα. Λόγω βεβαίως των

εξωτερικών διαφορών²¹⁹ που επηρεάζουν ακόμα την ανθρώπινη συμπεριφορά, ένα μέρος των πνευματικών και πολιτισμικών αυτών εξαγωγών της Ιαπωνίας δεν ξεπερνά τα σύνορα της ανατολικής Ασίας και του Ειρηνικού. Έτσι, παρόλο που η Ιαπωνία υπήρξε δεύτερη δύναμη με όρους ΑΕΠ στον κόσμο και σήμερα παραμένει τρίτη, οι χώρες της Δύσης, μαζί και η Ελλάδα, έχουν μεν επηρεαστεί αισθητά από τη βιομηχανική της ανάπτυξη, αλλά όχι τόσο από τη σύγχρονη κουλτούρα και γλώσσα της. Στην καλύτερη περίπτωση, προϊόντα της βιομηχανίας των ιδεών της Ιαπωνίας μεταφέρονται στη Δύση επεξεργασμένα γλωσσικά κατά τρόπο που κάποιες φορές χρειάζεται εμπειρία και πληροφόρηση για να εξακριβωθεί η ιαπωνικότητά τους²²⁰. Στην Ασία και τον Ειρηνικό όμως, συμπεριλαμβάνοντας, για ευνόητους λόγους, μόνο τις περιοχές που κατοικούνται από πλειοψηφία μογγολοειδών πληθυσμών, τα ιαπωνικά προϊόντα πολιτισμού, δίχως να αποφεύγουν το φίλτρο της μετάφρασης —εφόσον λίγοι γνωρίζουν την ιαπωνική, περισσότεροι όμως σε σχέση με τη Δύση— παίζουν ένα ρόλο συχνά αντάξιο των δυτικών επιρροών. Από αυτή την ήπια ισχύ της Ιαπωνίας στον ασιατικό χώρο εφορμώμαι για να κάνω την παρακάτω σύγκριση.

Η Δύση αποτελεί μέχρι σήμερα το πιο επιτυχημένο²²¹ σύνολο πολιτισμών —που είναι συγγενικοί, χωρίς να αποτελούν σε όλες τις εκφάνσεις τους ενιαίο πολιτισμό— που έχει υπάρξει. Οι διάφορες προβλέψεις που έχουν γίνει για ανάπτυξη ισχυρών πόλων στο μελλοντικό διεθνές σύστημα πέρα από τις ΗΠΑ σε συνδυασμό με την τάση που υπάρχει για κυκλοφορία του πολιτισμού περισσότερο εντός και λιγότερο εκτός της ομάδας²²² (παραδείγματα ομάδων: Ασιάτες, Λευκοί, Μαύροι, Ινδοί, Μουσουλμάνοι, Χριστιανοί κτλ.) με κάνουν να αντιπαραθέτω την περιοχή/υποσύστημα της Ασίας και Ειρηνικού με την περιοχή της δυτικής

²¹⁹ Χονδροειδώς, οι τρεις μεγάλες ομάδες ή «φυλές» του ανθρώπου: Ασιάτες/Μογγολοειδείς, Λευκοί/Καυκάσιοι και Μαύροι/Νεγροειδείς.

²²⁰ Βέβαια, αυτή η συγκυρία δεν ισχύει μόνο για την Ιαπωνία. Ακόμα και εντός Ευρώπης, τα πολιτισμικά προϊόντα των περισσότερων χωρών έχουν ανάγκη μετάφρασης, μέχρι σημείου που να χάνεται η ταυτότητά τους για τον λιγότερο περίεργο. Αξιοσημείωτες εξαιρέσεις, τα βρετανικά και αμερικανικά προϊόντα.

²²¹ Έχοντας ως δείκτη τη διάδοση του πολιτισμού και των γλωσσών της γεωγραφικά.

²²² Χωρίς αυτή η ομάδα να είναι πλήρως διαχωρισμένη από τις υπόλοιπες, ειδικά όσον αφορά όσες ορίζονται με βάση τη θρησκεία.

Ευρώπης και Βόρειας Αμερικής, τον πυρήνα της Δύσης. Χωρίς σαφώς οι περιπτώσεις να ταυτίζονται πλήρως, θεωρώ τις ομοιότητες που παρατηρώ άξιες αναφοράς. Οι χώρες-κλειδιά όπου συνελήφθησαν και εξακολουθούν να διαμορφώνονται οι πολιτικοί και πολιτισμικοί θεσμοί που επικρατούν σήμερα στη Δύση είναι το Ηνωμένο Βασίλειο, Μεγάλη Βρετανία ή απλά Αγγλία και οι Ηνωμένες Πολιτείες. Στην Ανατολή, παρόμοιους ρόλους θα μπορούσαν να παίζουν ή να θεωρηθεί από τους ιστορικούς ότι έπαιζαν —σε ένα ευνοϊκό για την ασιατική συνεργασία και τον πανασιατισμό σενάριο— η Ιαπωνία και η Κίνα. Η μεν Ιαπωνία, όπως η Βρετανία, ήταν η πρώτη που επιβίβαστηκε στο όχημα του εκσυγχρονισμού και της εκβιομηχάνισης, εκμεταλλευόμενη λόγω της εκβιομηχάνισης και για την ομαλή συνέχιση αυτής τις αποικίες της, αναπτύσσοντας παράλληλα τις υποδομές τους. Αργότερα, οι απώλειες του πολέμου σε συνδυασμό με την ανάδυση κρατών με περισσότερους πόρους και μεγαλύτερη ισχύ από την ίδια της περιόρισαν τον πολιτικό και στρατιωτικό ρόλο, την απογύμνωσαν από τις αποικίες της, αλλά δεν της στέρησαν την ήπια ισχύ του πολιτισμού της και την ικανότητα να καινοτομεί και να θέτει τις τάσεις. Οση σημασία και αν έχει όμως η Ιαπωνία, το μέλλον δείχνει να ανήκει στην Κίνα. Η διαδικασία που έφερε τις ΗΠΑ στο κέντρο της λήψης αποφάσεων στη Δύση —και, ελλείψει μακρόπνοων ανταγωνιστών, σε όλο τον κόσμο— θα μπορούσε να συμβεί στο μέλλον και με την Κίνα. Σε ένα πολυπολικό κόσμο όμως, ούτε η Κίνα ούτε οι ΗΠΑ του μέλλοντος θα μπορούσαν να έχουν τη συντριπτική διαφορά ισχύος που απολάμβαναν οι ΗΠΑ του 20ού αιώνα. Η Κίνα θα μπορούσε να λειτουργήσει ως «τοπική υπερδύναμη» στο χώρο της Ασίας, με παγκόσμιες προεκτάσεις χάρη στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία. Για να κατανοήσει κανείς τους όρους αυτής της μεταμόρφωσης, χρήσιμο είναι να παρατηρήσει τις μεταναστευτικές τάσεις. Οι ΗΠΑ έχουν ευνοηθεί δραματικά χάρη στους μετανάστες από όλο τον κόσμο. Παρόλη την εισροή μεταναστών από διαφορετικές εθνότητες, οι συντηρητικές δυνάμεις για διατήρηση του «λευκού» χαρακτήρα της χώρας της επέτρεψαν να γίνει μικρογραφία —ή «χωνευτήρι»— της Δύσης, αλλά όχι τόσο του κόσμου — παρά ταύτα, παραμένει από τις περισσότερο πολυπολιτισμικές κοινωνίες στον κόσμο. Η ανάγκη για μετανάστευση σε μια κοινωνία που δεν προβάλλει εμπόδια

λόγω των διαφορών στα εξωτερικά χαρακτηριστικά θα μπορούσε να κάνει την Κίνα, στον τομέα αυτό, τις «ΗΠΑ της ανατολικής Ασίας»²²³. Η δυνατότητα και το δυναμικό υπάρχουν, ανεξάρτητα από το αν τελικά θα αξιοποιηθούν.

Σε ένα μελλοντικό σκηνικό όπως το παραπάνω, και έχοντας υπόψη και τα όσα έχουν ήδη συμβεί, η Ιαπωνία φαίνεται να διανύει τις πρώτες στιγμές μιας περιόδου φυσιολογικής —με την έννοια ότι αυτό συμβαίνει σε κάθε κράτος κάποτε— και αναπόδραστης παρακμής, χωρίς ξεκάθαρα σημάδια για το μέχρι πότε θα διαρκέσει. Αυτή η παρακμή θα είναι κάτι πιο βαθύ και πολυδιάστατο από την οικονομική ύφεση της δεκαετίας του 1990, εφόσον τα «σπέρματα» που θα την προκαλέσουν σπάρθηκαν ήδη με τον εκσυγχρονισμό της χώρας και τον εναγκαλισμό του δυτικού μοντέλου ανάπτυξης, που πλέον είναι και ιαπωνικό. Η Ιαπωνία υποφέρει από πληθυσμιακή γήρανση, περισσότερο από τις ΗΠΑ, από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο ή από την Κίνα. Σε αντίθεση όμως με την Κίνα, τις ΗΠΑ και την Ευρωπαϊκή Ένωση —ως νοητό σύνολο—, η Ιαπωνία δεν έχει ένα μεγάλο πληθυσμό ή την πληθώρα εισερχόμενων μεταναστών για να τη βοηθήσουν να ανταπεξέλθει και να παραμείνει ισχυρή. Ως αποτέλεσμα, αναμένεται ότι ο πληθυσμός της Ιαπωνίας θα πέσει κάτω από τα 80 εκατομμύρια —από τα σημερινά 126— μέχρι το 2050. Ενας συρρικνωμένος και γηρασμένος πληθυσμός θα χρειάζεται μεγαλύτερες κατά κεφαλή δαπάνες για την υγεία και θα έχει μειωμένες αποδόσεις στην καινοτομία και την επιχειρηματικότητα. Οι τομείς της καλλιτεχνικής δημιουργικότητας, της επιστήμης, της εκπαίδευσης, της άμυνας και της εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής δε θα μπορούσαν να μείνουν ανέπαφοι από τέτοιες κοσμογονικές αλλαγές. Η Ιαπωνία τουλάχιστον πρόλαβε να «πλουτίσει πριν να γεράσει», σε αντίθεση με άλλες ασιατικές και μη αναπτυσσόμενες χώρες, όμως αυτός ο πλούτος, ιδιαίτερα σε σύγκριση με τις γειτονικές χώρες, δεν είναι δεδομένος και στο μέλλον, κάτω από τις συνθήκες που φαίνεται να διαγράφονται²²⁴. Στο ίδιο χρονικό φάσμα

²²³ Για τους πληθυσμούς με μογγολοειδή χαρακτηριστικά.

²²⁴ Υπάρχουν πολλές αναπτυσσόμενες χώρες με πληθυσμιακό μέγεθος παρόμοιο με της Ιαπωνίας ή μεγαλύτερο στην Ασία, όπως οι Φιλιππίνες, το Βιετνάμ, η Ινδονησία και η Τουρκία, που θα μπορούσαν να την επισκιάσουν οικονομικά αν η πρώτη συρρικνωθεί πληθυσμιακά όσο αναμένεται. Σε συνδυασμό με την ανάπτυξη περισσότερων χωρών εκτός Ασίας, όπως η Βραζιλία, το Μεξικό και η Ρωσία, η Ιαπωνία θα μπορούσε να μείνει εκτός της δεκάδας των

—μέχρι τη δεκαετία του 2050—, η Ιαπωνία από οικονομική υπερδύναμη/μεγάλη δύναμη κινδυνεύει να πέσει στην κατηγορία της μεσαίας δύναμης, ενώ η πολιτική της επιρροή από το σημερινό «μεσαίο μέγεθος» θα μπορούσε να συρρικνωθεί, χωρίς όμως να πέσει στην κατηγορία των μικρών. Μετά από τέτοιες δραστικές μειώσεις σε πληθυσμό, νεανικό πληθυσμό και ΑΕΠ, η Ιαπωνία θα έχει ανάγκη, όπως και σήμερα, και ίσως ακόμα περισσότερο, τη συμμαχία με μια υπερδύναμη. Κάτι τέτοιο δε θα της επέτρεπε την αυτόνομη χάραξη εξωτερικής πολιτικής για το ορατό μέλλον. Ακόμα και στην ακραία περίπτωση επανεξοπλισμού της χώρας και μετατροπής της σε πυρηνική δύναμη και στρατιωτική υπερδύναμη, οι παγκόσμιες αλληλεπιδράσεις στο διεθνές σύστημα —που φαίνεται ότι αυξάνονται παρά κοπάζον— θα την ανάγκαζαν να ζητήσει τη συνδρομή μιας υπερδύναμης.

Η τάξη πραγμάτων που προέκυψε μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο δεν άφησε στην Ιαπωνία περιθώριο επιλογής για το ποια υπερδύναμη θα την κηδεμόνευε. Ούτε υπάρχει σήμερα κάποια δύναμη που να συναγωνίζεται με τις ΗΠΑ για την επιρροή στη χώρα. Το γεγονός, όμως, ότι η Ιαπωνία —με τα νησιά Σενκάκου/Ντιάογιου σήμερα και με άλλες περιοχές ενδεχομένως στο μέλλον— έχει νησιά και νησίδες ακριβώς στο κατώφλι που η Κίνα πρέπει να διαβεί για να εξαπλώσει τον έλεγχό της στον Ειρηνικό²²⁵, την κάνει να είναι από τις χώρες που θα ήθελαν να έχουν τη συνεννόηση με την Κίνα ως κορυφαία προτεραιότητα. Το αν η Κίνα θα γίνει παγκόσμια υπερδύναμη είναι αβέβαιο. Το ότι θα γίνει υπερδύναμη στην Ασία είναι σχεδόν αναπόφευκτο, ακόμα και μετά από απώλειες εδαφών που κάποιοι, συμπεριλαμβανομένων Θιβετιανών, εύχονται²²⁶. Το πώς θα συμφιλιώσει η Ιαπωνία τη συμμαχία της με τις ΗΠΑ με τη συνύπαρξη στον ίδιο γεωγραφικό χώρο με μια ολοένα και πιο απαιτητική, όλο και περισσότερο —

μεγαλύτερων οικονομιών μέχρι το τέλος του αιώνα.

²²⁵ Η Κίνα είναι σήμερα η τρίτη μεγαλύτερη σε έκταση χώρα του κόσμου και η πρώτη σε πληθυσμό, ενώ είναι η δεύτερη οικονομία με όρους ονομαστικού ΑΕΠ, δεν έχει όμως πρόσβαση στον ωκεανό από τη δύση, ενώ οι εκτάσεις που της αντιστοιχούν —χωρικά ύδατα— στην Ανατολική και Νότια Σινική Θάλασσα είναι δυσανάλογα μικρές σε σύγκριση με τον πληθυσμό της και με το ρόλο της στο παγκόσμιο εμπόριο και στο Συμβούλιο Ασφαλείας. Χαριτολογώντας, μπορεί να ειπωθεί ότι μοιάζει με «φυλακισμένο δράκο».

²²⁶ Βλ. Χιου Σλέιτερ (Huw Slater, Μάρτιος 2010). “Tibetan Autonomy: A compromise three-state solution”. Ανάκτηση 10/03/2013 από www.eastasiaforum.org.

δικαιολογημένα;— αλαζονική Κίνα είναι το δύσκολο έργο που περιμένει την μελλοντική ιαπωνική πολιτική και διπλωματία και το έχει ήδη αναλάβει η σημερινή. Η Ιαπωνία είναι η οικονομική και στρατιωτική «υπερδύναμη» του παρελθόντος. Όλα δείχνουν ότι έχει περάσει την περίοδο μέγιστης σχετικής της ισχύος. Οι σημαντικότερες για αυτή διμερείς σχέσεις, όπως και για κάθε σημερινό κράτος, σε τελική ανάλυση, θα είναι αυτές με την Αμερική του παρόντος, την Κίνα του μέλλοντος και την Ινδία του λίγο πιο μακρινού μέλλοντος. Οποιαδήποτε ένωση κρατών —χωρίς να αποκλείεται τελείως μια πιθανή ένωση στην ανατολική Ασία— έχει φιλοδοξία να αποκτήσει ισχύ και σημασία παρόμοια με τα μεγέθη των τριών υπερδυνάμεων του παρόντος και του μέλλοντος, ώστε να γίνει σημαντικός εταίρος της Ιαπωνίας και του κόσμου, έχει να περάσει από μια χρονοβόρα και ρηξικέλυθη διαδικασία, που δε φαίνεται να ολοκληρώνεται μέχρι τα μέσα του αιώνα μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΠΛΕΟΝ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλία, άρθρα και εργασίες με λατινικούς χαρακτήρες

Aoki, E., adviser, (1994). *Japan: Profile of a Nation*, Tokyo, New York & London, Kodansha International.

Bailey, P. J. (1996). *Postwar Japan: 1945 to the Present*, Cambridge, Massachusetts, Blackwell Publishers.

Benson, J. & Matsumura T. (2001). *Japan, 1868-1945: From Isolation to Occupation*, Harlow, Pearson Education Limited.

Eisenstadt, S. N. (1996). *Japanese Civilization: A Comparative View*, Chicago & London, The University of Chicago Press.

Giffard, S. (1994). *Japan Among the Powers*, New Haven & London, Yale University Press.

Gordon, A. (2003). *A Modern History of Japan: From Tokugawa Times to the Present*, New York & Oxford, Oxford University Press.

Gries, P. H. (2005). "China's 'New Thinking' on Japan", *The China Quarterly*, 831-850

Heath, M. (2004). "Dugout diplomacy: Baseball and American-Japanese Relations", 1-12.

Karan, P. P. (2005). *Japan in the 21st Century: Environment, Economy, and Society*, Lexington, The University Press of Kentucky.

Masumi J. (1995). *Contemporary Politics in Japan*, Berkeley, Los Angeles & London, University of California Press.

Matray, J. I. (2001). *Japan's Emergence as a Global Power*, Westport, CT, Greenwood Press.

- Mulgan, A. G. (2000). "Japan: A Setting Sun?", *Foreign Affairs*, 79(4), 40-52.
- Özçelik, S. (2008). "The Japanese Foreign Policy of the Middle East Between 1904-1998: Resource, Trade and Aid Diplomacy", *Humanity & Social Sciences Journal*, 3(2), 129-142.
- Palmowski, J. (2008). *A Dictionary of Contemporary World History*, Oxford & New York, Oxford University Press.
- Szczepanska, K. (2006). *Towards Becoming a "Normal Country". The History Issue and Sino-Japanese Relations in the Koizumi Era*, Thesis, Lund University.
- Tang S. M. (2006). "The Future of Japanese Diplomacy: Challenges and Prospects", *Jurnal Elektronik Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan*, 1(1), 1-20.
- Terada T. (2000). "The Australia-Japan Partnership in the Asia-Pacific: From Economic Diplomacy to Security Co-operation?", *Contemporary Southeast Asia*, 22(1), 175-198.
- Thiro, R., ed. (2003). *Eyewitness Travel Guides: Japan*, New York, DK Publishing, Inc.
- Wilkinson, E. (1983). *Japan versus Europe : A History of Misunderstanding*, Middlesex, Penguin Books.
- Wright, E. (ed., 2006). *A Dictionary of World History*, Oxford & New York, Oxford University Press.
- Xu M. (2009). "Re-Exploring on Japanese Values Diplomacy", *CCSE Asian Social Science*, 5(1), 70-74.
- Yoshida T. (2004). "East Asian Regionalism and Japan", APEC Study Center, Institute of Developing Economies, JETRO, *Working Paper Series 03/04*, No. 9, 1-34.

Βιβλία, άρθρα και εργασίες με κινέζικους χαρακτήρες

- 戴琦 (2009)。《“菊與刀”模式下日本外交政策的文化根源》，*黑龍江史誌*，2009.20 (總第 213)，83。

王少普 (1999) 。 《日本外交方針及我國對日政策》 , *日本研究* , 1999 年第三期 , 15-18。

楊曼蘇 (2001) 。 《以色列與日本關係縱論》 , *西亞非洲* , 2001 年第 5 期 , 20-23。

Ιστοσελίδες διαδικτυακών πυλών, εφημερίδων, περιοδικών, πρακτορείων ειδήσεων, τραπεζών εγγράφων και υπουργείων (γλώσσα πληροφοριών)

Δικτυακή πύλη «*Al Jazeera English*» (αγγλικά). Ανάκτηση 10/03/2013 από <http://www.aljazeera.com>.

Δικτυακή πύλη «*鳳凰網*» (κινέζικα). Ανάκτηση 10/03/2013 από <http://news.ifeng.com>.

Δικτυακή πύλη «*中國網*» (αγγλικά). Ανάκτηση 10/03/2013 από <http://www.china.com.cn>.

Εφημερίδα «*朝日新聞*» (ιαπωνικά). Ανάκτηση 10/03/2013 από <http://www.asahi.com>.

Εφημερίδα «*Courrier International*» (γαλλικά). Ανάκτηση 10/03/2013 από <http://www.courrierinternational.com>.

Εφημερίδα «*El País*» (ισπανικά). Ανάκτηση 10/03/2013 από <http://elpais.com>.

Εφημερίδα «*環球時報*» (κινέζικα). Ανάκτηση 10/03/2013 από <http://huanqiu.com>.

Εφημερίδα «*Japan Times*» (αγγλικά). Ανάκτηση 10/03/2013 από <http://www.japantimes.co.jp>.

Εφημερίδα «*經濟日報*» (κινέζικα και αγγλικά). Ανάκτηση 10/03/2013 από <http://www.ce.cn>.

Εφημερίδα «*毎日新聞*» (ιαπωνικά και αγγλικά). Ανάκτηση 10/03/2013 από <http://mainichi.jp>.

Εφημερίδα «*Le Monde*» (γαλλικά). Ανάκτηση 10/03/2013 από <http://www.lemonde.fr>.

Εφημερίδα «*人民日報*» (κινέζικα). Ανάκτηση XX από <http://www.people.com.cn>.

Εφημερίδα «*The Guardian*» (αγγλικά). Ανάκτηση 10/03/2013 από <http://www.guardian.co.uk>.

Περιοδικό «*The Economist*» (αγγλικά). Ανάκτηση 10/03/2013 από <http://www.economist.com>.

Πρακτορείο «*新華*» (κινέζικα και αγγλικά). Ανάκτηση 10/03/2013 από <http://news.xinhuanet.com>.

Τράπεζα εγγράφων 百度文庫 (κινέζικα). Ανάκτηση 10/03/2013 από <http://wenku.baidu.com>.

Υπουργείο Εξωτερικών της Ιαπωνίας (ιαπωνικά, αγγλικά και κινέζικα). Ανάκτηση 10/03/2013 από <http://www.mofa.go.jp>.

Υπουργείο Εξωτερικών της Κίνας (κινέζικα και αγγλικά). Ανάκτηση 10/03/2013 από <http://www.fmprc.gov.cn>.